

FNV IN BEWEGING VOOR EEN SOCIALER EUROPA

VASTGESTELD DOOR HET FNV LEDENPARLEMENT OP 12 APRIL 2014

FNV IN BEWEGING VOOR EEN SOCIALER EUROPA

Deze FNV Europavisie, vastgesteld door het FNV Ledenparlement op 12 april 2014, staat voor een andere koers voor Europa: een Europa van solidariteit en samenwerking in plaats van sociale dumping. Met een democratische economie van en voor de mensen, met gewoon goed werk, duurzame banen van hoge kwaliteit, behoud van koopkracht, publieke diensten van goede kwaliteit en respect voor fundamentele sociale rechten, waaronder vakbondsrechten. Dat is de visie van de FNV in beweging. Op naar een socialer Europa.

Samen met de Europese vakbeweging staan wij voor een koerswijziging: weg van de dominante neoliberale agenda, en vóór een investeringsplan om de Europese economie op een duurzame en sociale manier uit het slop te halen. Wij zijn voor koopkracht, echte banen en een socialer Europa. Dat vraagt om een stevige vakbondsvisie op de vraag waar we staan in Europa, en hoe te komen tot een stevige inzet op het opbouwen van Europese vakbondsmacht.

Europese samenwerking is ooit ontstaan als een economisch project, ervan uitgaande dat dit zowel vrede als welvaart zou brengen voor de burgers in de lidstaten. Het sociale terrein werd overgelaten aan het nationale niveau, omdat men dacht dat het daar het beste geborgd kon worden. Wat ook meespeelde was dat de verschillen per lidstaat groot waren, en dat men op dit punt geen bemoeienis van de andere lidstaten wilde. Inmiddels is de vraag of deze benadering nog klopt.

Artikel 3 Verdrag van Rome 1957

De zes founding fathers van de EG legden in het eerste EG verdrag van 1957, o.a. het volgende vast:

Dat zij besloten hebben “door gemeenschappelijk optreden de economische en sociale vooruitgang van hun staten te verzekeren en daartoe de barrières die Europa verdelen te verwijderen”,

Dat zij vaststellen “als wezenlijk doel van hun streven, een voortdurende verbetering van de omstandigheden waaronder hun volkeren leven en werken, te verzekeren”,

Dat zij verlangen “de eenheid hunner volkshuishoudingen te versterken en de harmonische ontwikkeling daarvan te bevorderen door het verschil in niveau tussen de onderscheidene gebieden en de achterstand van de minder begunstigde gebieden te verminderen”

De economische en sociale situatie van de Europese Unie na een paar jaar financieel economische crisis is zorgwekkend. Er is sprake van groeiende ongelijkheid, stijgende werkloosheid, vooral onder jongeren, dalende consumptie, instorting van lokale markten, toenemende armoede en vermindering van sociale cohesie en politieke instabiliteit, mede door de opkomst van populistische, nationalistische en anti-Europese groepen. Wanhopige werknemers uit de zwaarst getroffen landen zoeken werk in andere lidstaten. Sociale dumping is gemeengoed.

De positie van werknemers en vakbonden staat in steeds meer landen van Europa onder druk. De nationale welvaart wordt steeds sterker beïnvloed door Europees economisch beleid. Europese leiders (lees: de regeringsleiders van de lidstaten!) ontwikkelen een nieuwe structuurvisie op de Economische en Monetaire Unie waar democratische en sociale waarden voor worden opgeofferd.

Europese vakbonden werken samen om een krachtig tegengeluid te laten horen. En dat moet ook. Vergroting van vakbondsmacht in Europa is dringend nodig. Voor de FNV begint dit bij onszelf, in Nederland. Want Europees vakbondswerk is gewoon vakbondswerk. Van leden, kaderleden, vakbondsbestuurders en beleidsadviseurs. Want de arbeidsmarkt is niet meer alleen nationaal, dus de belangen van onze leden evenmin.

Veel sectoren hebben dit begrepen en richten hun pijlen ook op 'Brussel'. Dit leidt tot geslaagde sectorale actie- en lobbytrajecten. Het heeft dus zin om ook in beweging te komen voor sectorale werknemersbelangen, voor een socialer Europa. Op de werkvloer, in Den Haag en in Brussel.

Dit alles vraagt om een stevige en innovatieve FNV-visie op Europa. Wat voor uitgangspunten vinden wij belangrijk voor de toekomst van werkenden en uitkeringsgerechtigden in Europa? Waarvoor gaan we lobbyen en actievoeren? Met wie gaan we samenwerken, en hoe gaan we vakbondsmacht opbouwen?

De antwoorden op deze vragen moeten ontwikkeld worden in een nieuw Europadebat binnen de FNV, waar iedereen bij betrokken moet zijn: bestuurders en beleidsadviseurs maar vooral ook leden en kaderleden. Dit belangrijke debat is inmiddels gestart.

De FNV vindt dat een andere, meer sociale en solidaire koers noodzakelijk is. Een koers die duidelijk maakt dat Europa moet staan voor welvaart en welzijn van zijn burgers, en dat dit voorop staat bij het herstel uit de crisis (die niet door burgers en werkenden is veroorzaakt!). Dat een nationale burger een Europese burger is, en dat Europese samenwerking meer is dan de optelsom van alle nationale belangen. Hiertoe is een maatschappelijk debat nodig: burgers en werknemers moeten betrokken worden. Deze Europavisie wil nadrukkelijk een bijdrage leveren aan dit dringend noodzakelijke publieke debat over de toekomst van Europa, een debat dat we in de FNV inmiddels zelf voeren.

Dit visiedocument beoogt daarnaast beleidsmatige handvatten te geven voor Europees vakbondswerk van sectoren en van de FNV-Vereniging, gericht op vergroting van vakbondsmacht in Europa.

Catelene Passchier

Amsterdam, 22 april 2014

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING EN OPZET NOTITIE	4
2. FNV GRONDSLAG, MISSIE EN KERNWAARDEN VOOR EUROPEES BELEID	5
3. INBEDDING VAN DE EUROPAVISIE	6
4. DE INTERNE MARKT HEEFT WELVAART EN SOCIALE VOORUITGANG GEBRACHT	8
5. GEVOLGEN VAN DE CRISIS EN NOODZAAK SOCIALERE CRISISAANPAK	11
6. EEN KOERSWIJZIGING IS NODIG: AGENDAPUNTEN FNV VOOR EEN SOCIAAL EUROPA	18
7. EUROPEES SOCIAAL BELEID: HOE VERDER MET HET VERDRAG VAN LISSABON, DE LISSABONSTRATEGIE EN EUROPA 2020 ?	24
8. HANDELINGSPERSPECTIEF VOOR FNV EN LEDEN	30
9. FNV-ACTIEPLAN VOOR VERGROTEN EUROPESE VAKBONDSMACHT	33
BIJLAGE I EUROPESE VAKBONDSVERTEGENWOORDIGINGEN	36
BIJLAGE II A SOCIAL COMPACT FOR EUROPE ETUC RESOLUTION ADOPTED BY THE EXECUTIVE COMMITTEE AT ITS MEETING ON 5-6 JUNE 2012	39
BIJLAGE III EEN NIEUWE WEG VOOR EUROPA: EVV-PLAN VOOR INVESTERING, DUURZAME GROEI EN DEGELIJKE BANEN	42
BIJLAGE IV FNV BELEIDSVISIE KOOPKRACHT EN ECHTE BANEN	47
BIJLAGE V INDUSTRIALL EUROPE MANIFESTO- PUT INDUSTRY BACK TO WORK	53
BIJLAGE VI UNI EUROPA - MANIFESTO ON SERVICES	55
BIJLAGE VII 10 KEY MESSAGES FROM ETUCE ON WHAT IS NEEDED TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION IN EUROPE?	60
BIJLAGE VIII VERKLARENDE BEGRIPPENLIJST	63

1. INLEIDING EN OPZET NOTITIE

'Eurospeak

Geen enkele brede visie ontkomt eraan af en toe te vervallen in jargon, op nationaal niveau zijn we daar allemaal al lang aan gewend, maar de Europese terminologie staat soms nog wat verder van ons vandaan, daarom bevat deze nota een bijlage met een verklaring van de gebruikte terminologie (bijlage VIII). Ook een korte beschrijving van onze Europese vertegenwoordigingen die in de nota aan de orde komen is als bijlage bijgevoegd (bijlage I).

De opzet van deze FNV Europavisie probeert recht te doen aan de dagelijkse werkzaamheden van FNV en bonden. In hoofdstuk 2 beschrijven we kort de basis van onze vakbondsvisie: de FNV-kernwaarden en -uitgangspunten. In hoofdstuk 3 staat vermeld hoe deze Europavisie zich verhoudt tot andere belangrijke visiedocumenten van de FNV en haar Europese vertegenwoordigende organisaties. Hoofdstuk 4 staat kort stil bij het feit dat de Europese samenwerking weliswaar welvaart heeft gebracht, maar dat onze leden zich toch meer en meer zorgen maken over de sociale gevolgen van de crisis en de crisisaanpak door de staatshoofden en regeringsleiders. Die aanpak komt in hoofdstuk 5 aan bod. De verwachting is, dat we de komende jaren nog steeds te maken zullen hebben met forse bezuinigingen, die grote gevolgen voor werkenden en uitkeringsgerechtigden hebben.

Hoewel we in hoofdstuk 4 en 5 al kort stilstaan bij de noodzaak van Europees sociaal beleid, komen we in hoofdstuk 6 tot de kern: de agendapunten van de FNV voor een sociaal Europa.

We stellen in hoofdstuk 7 vast dat het Verdrag van Lissabon sociale doelstellingen even belangrijk acht als economische doelstellingen, maar dat de uitwerking hiervan in de praktijk op het vlak van de interne markt en het Europees semester weinig voorstelt. Dat moet anders! De FNV vindt dat daartoe een andere, meer solidaire en sociale koers noodzakelijk is. Een koers die we samen moeten varen, met onze bonden, bestuurders (kader-)leden en beleidsmedewerkers in sectoraal, nationaal en Europees verband.

Het doel van deze FNV Europavisie is daarmee allereerst om een basis te bieden om samen met bonden, sectoren en leden het gesprek te voeren. Een gesprek over visie, beleid en (sectoraal) handelingsperspectief. Hieruit moeten vervolgens gecoördineerde plannen van aanpak voor Europees vakbondswerk voortkomen. Hoofdstuk 8 geeft hiertoe een voorzet.

2. FNV GRONDSLAG, MISSIE EN KERNWAARDEN VOOR EUROPEES BELEID

De statuten van de FNV-vereniging vermelden dat de FNV zich bij haar doelstellingen en werkzaamheden laat leiden door *“de fundamentele waarden van gelijkwaardigheid van alle mensen, van vrijheid, rechtvaardigheid en solidariteit. Zij gaat daarbij uit van de democratische beginselen en van de grondrechten, zoals die zijn neergelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.”* (artikel 5.1)

Verder staat in de statuten dat de FNV-vereniging *“(internationale) solidariteit tussen werkenden en niet-werkenden onderling als uitgangspunt hanteert”* (artikel 5.3) en streeft naar een *“internationale democratische samenleving die zich kenmerkt door welzijn voor allen, een rechtvaardige verdeling van arbeid, welvaart en macht, spreiding van kennis en door een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de handhaving van de vrede.”* (artikel 6.1) Artikel 6.3 stelt vervolgens voorop dat de FNV-vereniging staat voor *“een sociaal en democratisch Europa”*.

Bij de bovensectorale middelen waarmee de FNV die doelen wil bereiken staat, in artikel 8 van de statuten, onder meer genoemd:

- “a. het streven naar eenheid in sectorale afdelingen overstijgende, lokale, regionale, nationale, Europese en internationale zaken;*
- b. het bevorderen van een doelmatige opbouw van de vakbeweging op lokaal, regionaal, nationaal, Europees en internationaal terrein; (...)*
- d. het bevorderen van lokale, regionale, nationale, Europese en internationale samenwerking tussen de directe sectorale afdelingen en netwerken; (...) de vertegenwoordiging van de FNV-vereniging in die lokale, regionale, nationale en internationale organen waar dat voor de belangen van de leden nuttig is, alsmede het deelnemen in of het toezicht houden op andere organen, indien dat bevorderlijk is voor het bereiken van de na te streven doelstellingen; (...)*
- k. het organiseren van (internationale) solidariteit;*
- l. het ondersteunen van vakbonden in landen waar die het moeilijk hebben;”*

Voor sectorale belangenbehartiging (artikel 8.2) wordt daar nog aan toegevoegd:

- “c. zich te doen vertegenwoordigen in alle organen, instellingen, verenigingen en dergelijke – ook internationaal – waar dit in het belang van de leden-natuurlijke personen nodig geacht wordt;”*

De statuten legitimeren aldus een flinke inzet op Europees vakbondswerk, en vormen de basis van de volgende kernwaarden van ons vakbondswerk.

Kernwaarden FNV Europavisie:

Democratische verankering en legitimiteit besluitvorming.

Grondrechtenbescherming.

Vrijheid van vakvereniging, recht op collectieve onderhandelingen en collectieve actie.

Sociale doelstellingen gelijkstellen aan economische doelstellingen.

Sociale dialoog.

Transparantie en openheid proces.

Publiek debat.

3. INBEDDING VAN DE EUROPA-VISIE

Deze Europavisie staat niet op zichzelf maar past in een serie visiedocumenten van de FNV en haar Europese partners. Hieronder een kort overzicht van de belangrijkste resoluties en visiedocumenten waaraan FNV en bonden zich op Europees (sectoraal en sectoroverstijgend niveau) hebben verbonden:

SOCIAL COMPACT ETUC

De FNV vereniging is lid van het EVV, het Europees Verbond van Vakverenigingen (in het Engels: European Trade Union Confederation, ETUC).

In EVV-verband zijn kaders voor een sociaal Europa vastgesteld. Het EVV vindt het de hoogste tijd dat de staatshoofden en regeringsleiders van koers veranderen en dat een debat wordt gestart over een Europa van solidariteit en sociale vooruitgang.

Het EVV heeft daartoe een 'Social Compact' voor Europa voorgesteld. Het 'Social Compact' beschrijft een andere visie op Europa: een Europa van solidariteit, in plaats van 'concurrentie tot het putje'. Met een economie van en voor de mensen, met duurzame banen van hoge kwaliteit, behoud van koopkracht, publieke diensten van goede kwaliteit en respect voor fundamentele sociale rechten, waaronder vakbondsrechten. De Engelstalige tekst is als bijlage bij deze Europavisie gevoegd (Bijlage II).

ETUC CAMPAGNE 'A NEW PATH FOR EUROPE'

Het EVV heeft dit beleid voor wat betreft de crisisaanpak geconcretiseerd in het investeringsplan 'Een nieuwe weg voor Europa: EVV-plan voor investering, duurzame groei en degelijke banen'. In het EVV-investeringsplan stellen we vast dat de crisis na vijf jaar nog lang niet is bezworen. Werkloosheid, onzeker werk, ongelijkheid en armoede zijn voor heel wat Europeanen aan de orde van de dag. Van de beleidsmakers in Europa (en dat zijn vooral ook de vertegenwoordigers van de lidstaten!) verwachten we dat ze de recessie en stagnatie van onze economie een halt toeroepen en weer hoop en vertrouwen geven aan mensen. De EU heeft het potentieel om de crisis te bezweren. Maar dan moet wel een nieuwe weg worden ingeslagen. Er moet een beleid komen op lange termijn. Daarbij zijn stevige investeringen noodzakelijk, zodat onze economieën een nieuwe start kunnen maken, die steunt op duurzame groei. De Europese vakbonden stellen een investeringsdoelstelling voor van 2% van het Europese Bruto Binnenlands Product (BBP) voor de komende tien jaar. 1000 miljard euro werd uitgegeven aan de redding van de banken. Volgens ramingen gaat elk jaar 1000 miljard euro verloren door fraude. Het is hoog tijd dat de EU-landen tenminste 250 miljard euro uitgeven aan een investeringsplan voor werkgelegenheid. Zo'n plan kan 11 miljoen kwaliteitsbanen genereren, becijferde het EVV. De tekst is als bijlage III bij deze Europavisie gevoegd.

FNV BELEIDSNOTA 'NIET SLOPEN MAAR BOUWEN'

Het EVV-investeringsplan sluit naadloos aan bij onze FNV-boodschap, zoals verwoord in de beleidsnota 'FNV en de crisis: Niet slopen maar bouwen' uit 2012. In deze beleidsnota stellen FNV en bonden dat het hoog tijd wordt om de eenzijdige bezuinigingsboodschap aan te passen. Er moet meer geïnvesteerd worden in groei en werkgelegenheid en in welvaart en welzijn van werknemers en burgers.

De crisis in de overheidsfinanciën moet opgelost worden door economische groei die banen oplevert en belasting-inkomsten in plaats van te bezuinigen, met economische krimp als gevolg. Daardoor wordt er steeds minder belasting betaald en moet er dus nog weer meer bezuinigd worden, een onzalige vicieuze cirkel.

CAMPAGNE 'FNV IN BEWEGING VOOR KOOPTKRACHT EN ECHTE BANEN'

Midden 2013 is de campagne 'FNV in beweging voor koopkracht en echte banen' (KKEEB) gestart. Kernboodschap van deze campagne is dat werkgevers en de overheid meer moeten investeren in koopkracht en echte banen. Bezuinigen is geen werk! Mensen hebben genoeg zekerheid, respect en een stabiel inkomen nodig, zodat ze **Gewoon Goed Werk** kunnen leveren.

In bijlage IV wordt een uitvoerige (economische) onderbouwing van deze boodschap gegeven, gericht op investeren in plaats van bezuinigen. Een logische volgende stap (in 2014) is om deze campagne ook Europees te voeren, en aan te sluiten bij de overkoepelende EVV-campagne. De boodschap uit de KKEEB campagne sluit naadloos aan bij de EVV-boodschap.

INDUSTRIALL MANIFESTO

De grootste sectorale vakbondskoepel in Europa, IndustriAll European Trade Union (Chemie, Metaal en Textiel) neemt in april 2014 een manifest aan over industriebeleid en wat er nodig is voor economisch herstel. Ook dit manifest sluit aan bij het EVV-investeringsplan (bijgevoegd als Bijlage V).

UNI EUROPA SERVICES MANIFESTO

Ook de sectorale vakbondskoepel in de diensten- en handelssector Uni Europa heeft een manifest aangenomen, ter versterking en verdediging van de dienstensector. Uni vraagt Europarlementariërs om dit manifest te ondertekenen (bijgevoegd als Bijlage VI).

ETUCE MANIFESTO

De Europese sectorale vakbondskoepel in de onderwijssector ETUCE benadrukt in haar manifest voor de verkiezingen van het Europees Parlement de noodzaak van kwalitatief onderwijs als voorwaarde voor sociale vooruitgang. Ook benadrukt het manifest de belangrijke rol van onderwijsbonden en de sociale dialoog. Zie Bijlage VII.

**Al deze documenten benadrukken dat het noodzakelijk is om te investeren in echte banen in Europa, en hante-
ren dezelfde kernwaarden als het FNV-beleid.**

**Waar we nationaal in 2012 de boodschap 'Niet slopen, maar bouwen' meegaven aan het kabinet en de werkge-
vers, hebben we deze boodschap ook met onze zusterorganisaties (op zowel sectoraal als sectoroverstijgend)
niveau neergelegd in diverse resoluties en manifesten.**

**In 2014 zijn we zowel op nationaal als op Europees niveau een campagne gestart voor koopkracht en echte banen.
Die eisen werden kracht bijgezet door middel van een grote vakbondsdemonstratie in Brussel op 4 april 2014.**

4. DE INTERNE MARKT HEEFT WELVAART EN SOCIALE VOORUITGANG GEBRACHT...

In Europa is voornamelijk sprake van handel tussen lidstaten onderling. De zogeheten interne markt is daarmee van cruciaal belang voor alle lidstaten en in het bijzonder voor een land met een open economie als Nederland. De Nederlandse economie is Europees en er is geen sector te bedenken die niet grensoverschrijdend werkt. Bedrijven verkopen hun producten over de grens, fuseren met andere Europese bedrijven of maken gebruik van werknemers uit andere lidstaten.

Het Centraal Plan Bureau (CPB) berekende in 2008 dat de interne markt 2,5 miljoen nieuwe banen in de EU sinds 1993 creëerde en meer dan 800 miljard euro aan extra inkomen genereerde. Nederland draagt per persoon ongeveer 230 euro bij aan Europa, maar er is berekend dat Nederland daar aan welvaart 1.500 tot 2.000 euro per persoon per jaar voor terugkrijgt.....¹ Door de openstelling van de grenzen kunnen tot nu toe al meer dan 15 miljoen Europeanen in een ander EU-land werken of aanspraak maken op hun pensioen. Het Erasmus programma heeft vele studenten in staat gesteld om een deel van hun studie in een ander land te volgen, en draagt daarmee bij aan hun kansen op de arbeidsmarkt, mobiliteit en persoonlijke ontwikkeling.

Als het gaat om arbeidsrecht en arbeidsvoorwaarden zijn in Brussel veel minimumregels tot stand gekomen die een bodem vormen in het Nederlandse systeem en in de internationale concurrentie. Neem bijvoorbeeld de bescherming van arbeidstijden, van werknemers bij collectief ontslag, het recht op informatie en consultatie, de bescherming van de veiligheid en gezondheid van werknemers, en het recht op gelijke behandeling van man en vrouw. Omdat deze Europese regels omgezet moeten worden in Nederlandse wetgeving valt het nauwelijks op dat deze Nederlandse wetgeving niet in Den Haag is gemaakt, maar in Brussel.

*De Europese richtlijn over **overgang van ondernemingen** zorgt ervoor dat je als werknemer je arbeidsvoorwaarden behoudt als je bedrijf in andere handen overgaat. Als je werkgever probeert om je via juridische trucjes toch minder te betalen kun je als werknemer of bond naar het Europese Hof van Justitie. Op grond van de uitspraak van het Europese Hof in de zaak Heineken-Albron krijgen cateringmedewerkers van Heineken na een jarenlang door de FNV volgehouden juridische strijd hun verdiende loon nabetaald.*

*De **gelijke behandeling van man en vrouw** is een van de grondbeginselen van het Europese recht. Het doel van de EU is enerzijds te waarborgen dat vrouwen en mannen gelijke kansen hebben en gelijk worden behandeld en anderzijds om alle vormen van discriminatie op grond van geslacht te bestrijden. De EU volgt een tweeledige aanpak, waarbij specifieke acties en zogenaamde 'gender mainstreaming' worden gecombineerd.*

Toch is de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt in de hele EU nog beduidend slechter dan die van mannen en is het loonniveau van vrouwen overal aanmerkelijk lager dan dat van mannen. Er moet dus nog veel (blijven) gebeuren, ook in Nederland!

¹Zie CPB Document 168 | 9 09 2008 "De Interne Markt en de Nederlandse economie: implicaties voor handel en economische groei". Zie ook CPB, Europa in crisis, CPB Boek 4 | 14 11 2011, de berekening van de voordelen van de euro is minder makkelijk, het CPB komt uit op hooguit een weeksalaris.

De EU is formeel gehouden in al haar handelingen de grondrechten van burgers en werknemers te respecteren en te beschermen, ook al komt daar in de praktijk vaak niet altijd veel van terecht, zoals we verderop in deze nota zullen zien.

Van oudsher is de FNV voorstander van Europese samenwerking ter 'verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden van de burgers'.

MAAR ANNO 2014 MAKEN DE FNV EN HAAR LEDEN ZICH GROTE ZORGEN

Alles goed en wel, maar wat zien wij anno 2014 van de inspanningen van de EU om de 'levens- en arbeidsomstandigheden van de burgers' te verbeteren?

Na 2007 is de werkloosheid gestegen tot 26,1 miljoen werklozen in 2013. De arbeidsparticipatie in de groep van 20- tot 64-jarigen is gedaald van 75% naar 68,4% en het aantal mensen onder de armoedegrens is in 2012 gestegen tot 124 miljoen mensen². Veel FNV-leden maken zich zorgen. Hieronder een paar voorbeelden daarvan.

*"De **banken** zijn met tientallen miljarden gemeenschapsgeld gered en nu moeten overheden bezuinigen en zij leggen de rekening daarvan bij de burgers. Terwijl de grote multinationale bedrijven ongekennde winsten maken en de rijken steeds rijker worden moeten de gewone werkende- en niet meer werkende mensen de crisis betalen. Onze leden die bij de banken werken hebben op hun beurt grote last van imago stress, werkdruk en werkonzekerheid. Ook zij willen koopkracht en gewoon goed werk."*

*"De gigantische bezuinigingen leiden in veel lidstaten, waaronder Nederland, tot de afbraak van de **zorg** en andere publieke voorzieningen. De bezuinigingen worden verdedigd door te wijzen op de afspraken die in Europa zijn gemaakt over het begrotingstekort en de staatsschuld."*

*"**Chauffeurs** uit Oost-Europa rijden ritten in Nederland onder het Nederlandse cao-loon. Zij kunnen van dit loon in Nederland niet leven. Dus zij koken hun eten in de vrachtwagen en slapen daar ook, op parkeerplaatsen. Ondertussen raken Nederlandse chauffeurs hun banen kwijt."*

*"In de **Eemshaven** doen Portugese, Poolse en Nederlandse installateurs precies hetzelfde werk. Maar zij verdienen er drie verschillende inkomens mee. Buitenlandse werknemers worden onderbetaald en de Nederlandse cao's en werkgelegenheid worden ondermijnd. En mogen we 'van Brussel' wel staken tegen zulke misstanden?"*

*"**Hoezo, economische crisis?** Als er onverminderd behoefte is aan goederen en diensten en alle productiefactoren aanwezig zijn (machines, grondstoffen, arbeid, kennis) om aan die behoefte te voldoen is er toch geen sprake van een "economische crisis"! Dit is een crisis van het kapitalistische systeem: het kunnen maken van voldoende winst en niet het bestaan van behoeften bepaalt of er geproduceerd wordt."*

*"Mensen als Eurocommissaris Olli Rehn bepalen of er in ons land genoeg is bezuinigd of niet. **Olli Rehn? Wie is dat?** Daar hebben wij nooit op kunnen stemmen!"*

*"Fascistische en populistische partijen die vooral **vreemdelingenhaat** als hun handelsmerk hebben, profiteren van het politieke klimaat en de anti-Europa-stemming. Daar maak ik me als FNV-lid zorgen om. Deze dingen staan **haaks op onze FNV-waarden van solidariteit en samenwerking.**"*

²Europese Commissie, COM(2014) 130 final.

De zorgen van de FNV-leden zijn heel begrijpelijk.

De besluitvorming van de staatshoofden en regeringsleiders om de crisis te boven te komen was vooral gericht op herstel van de rust op de financiële markten, het overeind houden van financiële instellingen en op versterking van het toezicht op de financiële en economische structuur van de lidstaten. Maar dit ging ten koste van de sociale doelstellingen van de EU. En daarmee ten koste van de rechten en belangen van burgers en werknemers.

In deze Europavisie stellen we daarom vast dat een koerswijziging noodzakelijk is. Het is de hoogste tijd voor maatregelen die een socialer Europa dichterbij brengen.

5. GEVOLGEN VAN DE CRISIS EN NOODZAAK SOCIALERE CRISIS-AANPAK

In 2008 sloeg de kredietcrisis uit de Verenigde Staten over naar Europa. De kredietcrisis liep over in de eurocrisis en door de economische recessie groeiden de overheidstekorten van de lidstaten. Na invoering van de euro waren de rentelasten van veel zuidelijke lidstaten aanmerkelijk gedaald. De Zuid-Europese landen maakten gebruik van deze extra bestedingsruimte totdat de kredietcrisis toesloeg en de financiële markten, door forse afwaarderingen van de kredietwaardigheid, individuele lidstaten op de rand van de afgrond brachten.

Waar de financiële markten eerst uitgingen van een Eurozone die overal even sterk was, werd nu fors gespeculeerd op de individuele schuldsituaties. Rentes op staatsobligaties van lidstaten differentieerden afhankelijk van de schuldsituaties van de landen.

Zo bleef de inmiddels hoog opgelopen Nederlandse staatsschuld via een zeer lage rente toch betaalbaar, maar werden Italië en Spanje door de zeer hoge rente op staatsobligaties op de rand van een faillissement gebracht.

Zonder Economische en Monetaire Unie (EMU) zouden de Zuid-Europese landen hun munt hebben laten devalueren, zodat de staatsschuld 'automatisch' afgewaardeerd werd, en de uitstaande leningen van andere lidstaten dus ook.

Door de EMU kan dit niet en zouden de surplus-lidstaten, zoals Nederland en Duitsland, op een gegeven moment hun leningen aan de landen in nood moeten afwaarderen. Daar bleken ze niet toe bereid en zo ontstond een vicieuze cirkel tussen landen in nood en de surplus-landen die (in meer of mindere mate) de schulden van de landen in nood financieren, maar er daarmee eigenlijk vooral voor zorgen dat hun eigen uitstaande schulden weer worden afbetaald.

In Zuid-Europese landen staat het huis in brand.

In dat huis staan spullen van Nederland [schuldtitels, denk aan leningen van pensioenfondsen]. En de brand dreigt ook naar Nederland over te slaan [domino effect].

Cruciaal hierin is opnieuw de positie van banken die dreigen om te vallen [af te branden].

Euro-roulette?

De lidstaten hebben grote staatsschulden opgebouwd, en moesten dus leningen aangaan om die te financieren. Maar de eurolanden kunnen geen leningen aangaan bij de Europese Centrale Bank, hetgeen wel kan in andere landen met munten als de dollar, het pond, de yen.

De Europese Centrale Bank mag overigens wel leningen aan private banken verstrekken tegen zeer lage rente, waarna deze private banken dit geld kunnen uitlenen aan overheden tegen een hogere rente. Door het speculeren van de banken hebben overheden diep in de buidel moeten tasten om hen te redden en nu kunnen banken grof geld verdienen aan de hoge staatsschulden die daar het gevolg van zijn.

Intensievere coördinatie op het niveau van de Eurozone bleek nodig om de problemen waarvoor het eurogebied stond aan te kunnen pakken. Er kwamen regels inzake Europees economisch bestuur (een pakket van zes maatregelen, het zogenaamde 'Six pack'), een 'Europees semester', en tijdens opeenvolgende Eurotoppen werden steeds verdergaande pacts gesloten. Medio 2011 besloot de Europese Raad zo tot het 'EuroPlusPact' dat met name betrekking heeft op terreinen die onder de nationale bevoegdheid vallen, dus waar de EU niet rechtstreeks over gaat. Nationale regeringen moeten jaarlijks concrete nationale verplichtingen aangaan, onder Europees toezicht. Feitelijk heeft de EU daarmee bevoegdheid verkregen om scherpe randvoorwaarden te stellen aan nationale begrotingen. Het zogenaamde 'Two pack'

(een pakket van twee aanvullende maatregelen) over Europees economisch bestuur bepaalt bijvoorbeeld dat lidstaten hun ontwerpbegroting jaarlijks aan Brussel moeten sturen, waarna de Europese Commissie gerichte aanwijzingen kan geven.

Lidstaten die in grote problemen verkeren, maar nog geen Europese financiële steun hebben aangevraagd, kunnen zo toch alvast preventief onder Europees toezicht - zeg maar curatele - worden geplaatst.

Inmiddels lijken, na de introductie van het Europees semester, het *Six pack*, het EuroPlusPact, het *Two pack* en het BegrotingsPact, de mogelijkheden tot verdere versterking van toezicht op en handhaving van de begrotingsdiscipline van de lidstaten uitgeput. Maar goed, dit is allemaal al heel erg ingrijpend.....

Het is begrijpelijk dat de EU, zeker als het gaat om de landen die samen de euro delen, krachtig economisch bestuur nodig heeft om te voorkomen dat grote begrotingstekorten en macro-economische onevenwichtigheden een bedreiging vormen voor de euro en de Europese economie. Het is ook duidelijk dat macro-economische onevenwichtigheden in land A gevolgen hebben voor land B en de Eurozone en/of EU als geheel.

De EU heeft drie jaar nadat de crisis is uitgebroken de banken nog steeds niet grondig gereguleerd. Er zijn geen maatregelen genomen om de grootte van de banken te beperken. Er is nauwelijks iets gedaan om het nutsbankieren en investeringsbankieren van elkaar te scheiden. Dit betekent dat Nederland nog altijd bloot staat aan enorme risico's die gokkende investeerders en investeringsbanken nemen.

Medio 2012 hebben de staatshoofden en regeringsleiders weliswaar besloten tot oprichting van een bankenunie voor Europees toezicht op de banken. De bedoeling is dat de relatie tussen nationale overheden en banken minder direct wordt, om het risico van onderlinge 'besmetting' van probleembanken naar lidstaten tegen te gaan (want dit kan de stabiliteit van de eurozone als geheel bedreigen). Vanaf 2016 zal dit Europees banktoezicht in werking treden.

De FNV vindt beter toezicht belangrijk, maar vraagt zich af of de maatregelen ver genoeg gaan om problemen in de toekomst te voorkomen.

Maar ondanks de vele maatregelen, is de rust op de financiële markten anno 2014 nog niet echt hersteld en staat de kredietwaardigheid van de afzonderlijke Eurolanden nog steeds onder druk. De status quo levert geen economische groei op en veroorzaakt grote economische en politieke schade, voor zowel de EU als geheel als voor de afzonderlijke lidstaten.

FNV en bonden zijn ervan overtuigd dat de huidige aanpak van de eurolanden ter bestrijding van de crisis te eenzijdig gericht is op begrotingsconsolidatie en het daarmee samenhangende mantra van bezuinigen, bezuinigen en nog meer bezuinigen.

Om het doel van duurzame, slimme en inclusieve groei en banen in de EU te realiseren moeten structurele zwakheden in Europese economieën worden aangepakt.

Maar het kan niet zo zijn dat lidstaten door hun verplichting tot begrotingsconsolidatie hun sociale stelsels, arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden uitkleden. Dan zou de doelstelling van de Europese samenwerking: welvaart en welzijn voor iedereen tot een loze kreet verworden.

Er moet juist nu meer aandacht komen voor:

- investeren in groei en werkgelegenheid: meer en betere banen (met nationale banenplannen);
- investeren in onderwijs en onderzoek;
- Europees industriebeleid voor groeisectoren;
- het waarborgen van gelijke toegang tot publieke voorzieningen van hoge kwaliteit voor iedereen;
- de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting.

DE FNV HEEFT DE VOLGENDE KRITIEK OP DE HUIDIGE CRISISAANPAK:

A. CRISISAANPAK HEEFT ONVOLDOENDE DEMOCRATISCHE LEGITIMITEIT

De strikte begrotingsafspraken in het kader van het Europees economisch bestuur zijn gemaakt door de lidstaten. Het toezicht wordt uitgeoefend door de Europese Commissie, maar de lidstaten bepalen.

In de afspraken van de Trojka (zo genoemd omdat daarin drie machtige instituties samen optrekken, namelijk de Europese Centrale Bank -ECB-, het Internationale Monetair Fonds -IMF- en de Europese Commissie) voor de steunverlening aan probleemlanden, krijgen ECB, IMF en de Europese Commissie echter vergaande mogelijkheden om in te grijpen in het bestuur van een euroland in moeilijkheden.

De Memoranda van Overeenstemming (de voorwaarden voor steunverlening) bepalen specifiek welke aanpassingen er volgens de Trojka nodig zijn, zoals bijvoorbeeld een verlaging van het minimumloon of een afschaffing van de algemeen verbindend verklaring van cao's. In hoeverre kan een nationaal parlement dan nog haar nationale regering ter verantwoording roepen?

Het Euroverdrag (Fiscal Compact) en het ESM verdrag (betreffende het Europees noodfonds, European Stability Mechanism ESM) zijn beide tot stand gekomen buiten de EU-Verdragen om, waarmee de staatshoofden en regeringsleiders van de eurolanden een niet-welkome blokkering door sommige lidstaten wilde omzeilen. Dit werd politiek gezien noodzakelijk geacht, maar is natuurlijk zeer zorgelijk.

Daar komt bij dat deze verdragen alleen gelden tussen de eurolanden en dat brengt met zich mee dat het Europees Parlement als medewetgever van de EU 27 (en daarmee als controleur van de Europese Raad) buiten spel staat.

Het 'Two pack' Europees economisch bestuur brengt een verdere beperking van het budgetrecht van nationale Parlementen met zich mee. Er is niet stilgestaan bij de vraag hoe de democratische controle vormgegeven moet worden op door andere collega-lidstaten te nemen beslissingen over nationale begrotingen, nu het Europees Parlement buiten spel staat en het nationale belang niet hetzelfde is als het algemene Europese of Eurozone belang.

De FNV is principieel van mening dat de uitgangspunten van een democratische rechtsstaat, zoals we die op nationaal niveau zo vanzelfsprekend vinden, ook moeten gelden voor de Europese afspraken en verdragen in het kader van het crisisbeheer. Geen enkele crisis mag de waarborgen van democratie, vrijheid en gelijkheid zelfs maar tijdelijk opzij zetten.

B. CRISISAANPAK ZET ROL SOCIALE PARTNERS ONDER DRUK

De sociale dialoog heeft in veel lidstaten en sectoren geleid tot innovatieve acties, zoals de invoering of uitbreiding van regelingen voor werktijdverkorting (in Nederland bijvoorbeeld de deeltijd-WW). De laatste tijd hebben sociale partners EU-breed wel steeds meer moeite om op nationaal niveau overeenstemming te bereiken over de noodzaak en de omvang van bezuinigingen, over de hervorming van de sociale zekerheid en pensioenstelsels, en over het toekomstige loonbeleid.

De Europese Commissie stuurt sterk op loonbevriezing dan wel loonsverlaging en op een grotere loonflexibiliteit.

Loonflexibiliteit is sterk afhankelijk van verschillende factoren, zoals het niveau en de dekking van collectieve onderhandelingen, de machtsverhoudingen tussen vakbonden en werkgevers, het gebruik van loonsystemen op basis van prestatie en de aanwezigheid en hoogte van een minimumloon. Veel economen denken dat een hoge loonflexibiliteit meer economische groei oplevert.

De Europese Commissie heeft tevens in de meetinstrumenten die gebruikt worden in het kader van het Europees economisch bestuur een indicator opgenomen, die de ontwikkeling van loonkosten en arbeidsproductiviteit vergelijkt.

De loonontwikkeling in lidstaten moet binnen een bepaalde bandbreedte blijven. Dat lijkt op de methode waarmee de FNV jarenlang een verantwoorde looneis berekende. Maar vreemd is dat de Europese Commissie zich hiermee bemoeit, omdat de hoogte van de lonen uitdrukkelijk geen Europese competentie is. Bovendien leidt de beleidstoepassing van deze indicator tot aanname van het uitgangspunt van loonflexibiliteit, waardoor lidstaten onder druk worden gezet om de loonontwikkeling actief (neerwaarts!) te sturen, waarmee de Europese Commissie indirect druk zet op de vrije loononderhandelingen van sociale partners.

In 2013 kwam de Europese Commissie met een voorstel over de noodzaak tot verdere coördinatie van economische hervormingen in de lidstaten. De Europese Commissie stelde zogenaamde landencontracten (hervormingscontracten) voor om structurele hervormingen in de lidstaten meer afdwingbaar te kunnen maken. Nederland zou dan een 'contract' moeten sluiten over bijvoorbeeld de wijze waarop de hypotheekrente-af trek wordt beperkt.

Dergelijke landencontracten raken niet alleen de nationale autonomie, maar ook de autonome bevoegdheden van sociale partners en de collectieve onderhandelingsvrijheid.

Als een lidstaat 'gedwongen' wordt zijn arbeidsmarkt meer flexibel te maken, of de cao-lonen te verlagen... welke rol hebben sociale partners dan nog te spelen?

De FNV vindt het vanzelfsprekend dat sociale partners in tijden van crisis hun verantwoordelijkheid nemen, en stelt vast dat sociale partners dit Europa breed ook steeds hebben gedaan. Maar, zo stelt de FNV met nadruk, dat is en blijft aan sociale partners zelf. Bovendien zijn er zulke grote verschillen tussen de lidstaten en tussen hun stelsels van arbeidsverhoudingen dat een dergelijke algemene bandbreedte van loonontwikkeling geen recht doet aan de diversiteit tussen lidstaten, sociale stelsels, en stelsels van arbeidsverhoudingen.

Nederland met zijn sterke overlegeconomie behoort binnen de EU tot de betere presteerders en kent de laagste werkloosheid binnen de EU (hoewel die in de afgelopen tijd alarmerend is gestegen). Het Nederlandse sociale model heeft zich juist in deze moeilijke financieel-economische tijden eens temeer bewezen, zie bijvoorbeeld het vorig jaar afgesloten Sociaal Akkoord. Helaas wordt het onze zusterorganisaties elders in Europa onmogelijk gemaakt hun verantwoordelijkheid op gelijke wijze te nemen.

Griekenland werd gedwongen om haar stelsel van nationale collectieve arbeidsovereenkomsten vergaand uit te hollen met de volgende maatregelen:

- het nationale cao-loon hoeft niet te gelden voor jongeren onder de 25;
- en voortaan mogen lokale werkgelegenheidscontracten afwijken van de gebruikelijke cao's en de algemene landelijke cao;

Een eenzijdige afbraak van het Griekse stelsel van collectieve onderhandelingen.

De Trojka eist in Griekenland een eind aan vakbondsverlof. Stakingen moeten illegaal worden - tenzij 50% van alle geregistreerde leden die steunen - en werkgevers krijgen weer het recht stakers te ontslaan; een recht dat in 1982 werd ingetrokken.

Ook de centrale loonvormingsstelsels in **Spanje en Italië** staan onder grote druk. En in Portugal werd het fundamentele recht van collectieve onderhandelingen beperkt. De Portugese overheid moest:

- de maximale duur en hoogte van de werkloosheidsuitkering beperken;
- de arbeidstijdenwetgeving aanpassen;
- de gronden voor collectief en individueel ontslag aanzienlijk uitbreiden, anders kon geen beroep op financiële ondersteuning uit het Noodfonds worden gedaan.

Het Memorandum van Overeenstemming (met de voorwaarden voor de EU-noodsteun) voor **Cyprus** is in de maak en kent vergelijkbare bepalingen, waar de Cypriotische vakbeweging machteloos tegen staat. Ook in **Hongarije, Roemenië, Slowakije, Tsjechië en de Baltische landen** zorgen recent beleid en wetgeving voor massale afbraak van werknemers- en vakbondsrechten.

Werkgevers en werknemers in de **Europese kapperssector** bereikten na jarenlange onderhandelingen over een ARBO kader resultaat. De Europese Commissie hoort zo'n resultaat tot wet te maken. In 2013 besloot de Europese Commissie dat echter niet te doen. Het akkoord zou tot teveel rompslomp voor MKB'ers leiden.

Fundamentele rechten kunnen klaarblijkelijk te grabbel worden gegooid omdat dat in crisistijd opportuun wordt gevonden. Een precedent, dat grote gevolgen heeft. En voor je het weet, belandt ook Nederland in een discussie of dispensatie van een cao ook verleend moet kunnen worden als dat bedrijfseconomisch tijdelijk gunstig is. En of het recht op collectieve onderhandelingen niet tijdelijk ingeperkt moet kunnen worden...

Goede samenwerking met sociale partners, een gezamenlijke aanpak vanuit de eigen verantwoordelijkheden, juist ook in tijden van crisis, lijkt helaas niet vanzelfsprekend.

De FNV stelt vast dat een dergelijke afbraak van een nationaal stelsel van arbeidsverhoudingen geen positief effect kan sorteren op de begrotingspositie van de desbetreffende overheid. Een dergelijke maatregel lijkt ingegeven door de wens de voorwaarden te scheppen om de loonkosten van bedrijven vooral zo flexibel en laag mogelijk te houden. Dat leidt in Europa alleen maar tot een neerwaartse spiraal en zal geen duurzame groei impuls opleveren.

Kortom:

De FNV stelt daarom voorop dat sociale partners in hun autonome onderhandelingen door de jaren heen een positieve bijdrage hebben geleverd aan economische groei en verhoging van welvaart en welzijn. Vitale bedrijven met vitale, betrokken werknemers zijn de motor voor groei. Door vakmanschap te ontwikkelen, nieuwe zekerheden te creëren, plezier in het werk te stimuleren, slimmer te werken met nieuwe technologieën, wordt de arbeidsproductiviteit duurzaam verhoogd.

Sociale partners moeten daarom hun verantwoordelijkheid kunnen blijven nemen, en overheden kunnen en mogen deze autonome onderhandelingen niet beperken.

Integendeel, er valt een wereld te winnen als overheden ruimte scheppen voor innovatieve oplossingen door en met sociale partners.

Het is urgent dat vakbonden in Europa beseffen dat hun grondrecht van collectief onderhandelen zwaar onder druk staat.

De maatregelen van de lidstaten en de Europese Commissie maken dat de arbeidsvoorwaardenvorming onder het op basis van de fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) vastgestelde niveau zakt.

Het is urgent dat de Europese vakbonden hiertegen stevig en met één stem stelling nemen en offensieve en defensieve strategieën ontwikkelen.

Actief campagnevoeren hoort hier bij.

De FNV en haar bonden willen hier een stevige rol in spelen.

C. EEN NIEUWE STRUCTUURVISIE IS IN DE MAAK, MAAR 'VOOR, OVER EN ZONDER ONS.....'

De optelsom van alle crisismaatregelen van de afgelopen jaren, noodzaakte de lidstaten tot ontwikkeling van een alomvattende structuurvisie. De Europese Raad, Europese Commissie, ECB en Eurogroep beraadslaagden achter de schermen over de noodzaak van verdere economische, financiële en politieke integratie binnen de EU. Het debat gaat daarmee over de toekomstige vormgeving van Europa. In al te grote sneltreinvaart en met te weinig consultatie van sociale partners en te weinig democratische controle worden belangrijke besluiten genomen over de toekomstige vormgeving van en samenwerking binnen de EU.

Een verdere Europese integratie in de richting van een begrotingsunie, een bankenunie en een politieke unie lijkt een goede zaak, want de oplossingen om uit de crisis te kunnen komen, liggen op Europees niveau. Lidstaten kunnen dat niet alleen. Maar de wijze waarop de lidstaten en EU-instellingen dit proces aanpakken is zorgwekkend, zowel procedureel als inhoudelijk, en leiden ertoe dat het vertrouwen in en het draagvlak voor Europa onder de bevolking steeds verder afneemt en populistische en nationalistische stromingen steeds meer aanhang krijgen.

Proces:

- **het is noodzakelijk dat vergaande veranderingen kunnen rekenen op draagvlak bij burgers en sociale partners. Dan is er geen sprake van een noodoplossing, maar van een welbewuste keuze voor meer geïntegreerde EU samenwerking;**
- **geen overhaaste besluitvorming, maar breed publiek debat met betrokkenheid van burgers om noodzakelijk draagvlak te creëren;**
- **geen gesloten consultatie van afzonderlijke lidstaten en suggestie van achterkamertjespolitiek, maar breed gedragen, open en transparante besluitvorming.**

Het draagvlak voor de EU onder de burgers is nog nooit zo laag geweest. Dat heeft direct verband met negatieve beeldvorming over verplichte bezuinigingen om uit de crisis te geraken. Crisisbeheer (erger voorkomen, 'we hebben geen andere keus') vormt een negatieve reden voor meer integratie; draagvlak kan enkel gecreëerd worden met positieve argumenten (overtuigen van het goede van verdere Europese integratie) en democratische procedures.

Inhoudelijk wordt in alle besluitvorming over een verder geïntegreerde EMU op geen enkele manier zelfs maar gerefereerd aan een sterke sociale pijler.

Nu er meer dan 25 miljoen mensen werkloos zijn in de EU, nu armoede en sociale uitsluiting toenemen, nu de toegang tot publieke voorzieningen in gevaar komt, is het noodzakelijk om een grotere economische en budgettaire integratie te laten samen gaan met een socialer Europa.

Gevraagd: een sociale unie....

De FNV is ervan overtuigd dat de vier pijlers van een verdere integratie van de EMU – bankenunie, begrotingsunie, economische unie en politieke unie – niet volstaan om Europa een stevig draagvlak te geven. Er moet een vijfde pijler aan toegevoegd worden: de sociale unie.

Met aandacht voor:

- kwalitatief hoogwaardige publieke diensten die behoorlijk gefinancierd worden;
- minimumlonen die een waardig leven mogelijk maken;
- een sterk sociaal vangnet;
- en een sociaal protocol bij de Europese verdragen, dat garandeert dat de EU in al haar handelen fundamentele sociale rechten en arbeidsvoorwaarden beschermt.

De hervormingen, bezuinigingen en investeringen waartoe regeringen zich binnen het Europees semester verplichten, moeten strikter getoetst worden op hun gevolgen voor de werkgelegenheid en de sociale bescherming.

6. EEN KOERSWIJZIGING IS NODIG: AGENDAPUNTEN FNV VOOR EEN SOCIAAL EUROPA

A. EUROPESE SPELREGELS TEGEN SOCIALE DUMPING

Onze economie is Europees, er is geen sector meer die stopt bij de grens. Bedrijven zijn Europees, fuseren met andere Europese bedrijven of maken gebruik van werknemers uit andere lidstaten. Dan kunnen enkel nationale regels niet voldoende bescherming meer bieden om problemen aan te pakken. Problemen waarbij een Nederlandse sector zich weggeconcentreerd ziet omdat Duitsland bijvoorbeeld (nog) geen minimumloon kent, of problemen in sectoren omdat massaal gebruik gemaakt wordt van goedkope dienstverleners uit een andere lidstaat om zo vooral geen eerlijk loon te hoeven betalen.

Dat heeft tot gevolg dat schilders, wegwerkers, chauffeurs en pijpfitters het steeds vaker afleggen tegen goedkope Oost-Europese collega's. En daar is niemand bij gebaat, de werkloze schilder niet en zijn onderbetaalde Oost-Europese collega evenmin!

Om dergelijke misstanden aan te pakken, zijn er eerlijke regels nodig op de Europese arbeidsmarkt en moet er harder opgetreden worden tegen misbruik. Gelijk loon voor gelijk werk moet de realiteit voor alle werknemers in Europa zijn. Of Jan, José of Janek nu de Nederlandse, Spaanse of Poolse nationaliteit heeft, als hij in de Eemshaven werkt, heeft hij recht op hetzelfde loon en dezelfde bescherming.

En dat kan niet zonder Europese afspraken, en niet zonder Europese handhaving en controle van die afspraken. Hierbij hoort ook een sterke, veelal nationale, handhaving. Door overheden en door sociale partners.

Kortom, er zijn Europese sociale (minimum)normen en sociale spelregels en grensoverschrijdende handhaving daarvan nodig om burgers en werknemers weer vertrouwen te geven in de voordelen van Europese integratie, van open grenzen en een interne markt. De sociale dimensie vormt het fundament van de vrije markt.

Daarom staat op het eisenlijstje van de FNV:

- stop de botte liberalisering, deregulering en loondevaluatie;
- zorg voor gelijke toegang voor iedereen tot goede en betaalbare publieke diensten;
- eis sociale en milieunormen voor overheidsopdrachten en aanbestedingen;
- bestrijd onzeker werk en maak werk van echte banen;
- verbeter de rechten van gedetacheerde werknemers. Versterk handhaving en controle;
- stop de neerwaartse druk op arbeidsvoorwaarden voor alle werknemers in Europa;
- bestrijd zwart werk, onderdrukking en uitbuiting;
- versterk de informatie en consultatierechten van werknemers in Europese bedrijven en bij bedrijfsactiviteiten over de grenzen;
- bescherm de gezondheid en veiligheid van alle werknemers, ook in kleine bedrijven;
- voer het Europese kader voor gezondheid en veiligheid op de werkplek zo snel mogelijk in;
- bestraf bedrijven die een loopje nemen met hun werkgeverschap en die de Europese minimumnormen onvoldoende naleven.

B. RESPECT VOOR GRONDRECHTEN

Burgers en werknemers hebben recht op bescherming van hun grondrechten door hun overheid. En omdat Europese wetten boven Nederlandse wetten gaan, moet ook de Europese wetgever expliciet gebonden zijn aan de bescherming van de grondrechten van de burgers.

Het Handvest van de Grondrechten, dat onderdeel uitmaakt van het Verdrag van Lissabon, bevat de grondrechten waaraan de EU-instellingen en de lidstaten (daar waar zij Unierecht ten uitvoer brengen) zich moeten houden in hun relatie met de burgers. Zo bevat het handvest een reeks sociale grondrechten die de EU moet eerbiedigen, van het recht op gezonde arbeidsomstandigheden tot het recht op bijstand, arbeidsbemiddeling en staking.

Deze rechten beogen een tegenwicht te bieden aan de economische vrijheden, waarop internationaal opererende bedrijven zich nogal eens beroepen om aan nationale regels te ontkomen.

Ook bepaalt het Verdrag van Lissabon dat de EU moet toetreden tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), het verdrag van de Raad van Europa uit 1950 dat de minimumstandaard vormt voor alle lidstaten.

Sinds 2010 lopen de onderhandelingen tussen de EU en de Raad van Europa over deze toetreding, die zowel belangrijk is voor een uniforme uitleg van de inhoud van de grondrechtenbescherming, als voor de afdwingbaarheid van die grondrechten.

Hoe belangrijk economische groei ook is voor welvaart en welzijn, die groei mag nooit verwezenlijkt worden door de grondrechten van burgers en werknemers te grabbel te gooien ten behoeve van meer concurrentie op de interne markt. Dit geldt net zo sterk voor de vrijheid van meningsuiting als voor de vrijheid van elke werknemer om zich in een vakbond te verenigen en collectief te onderhandelen over zijn belangen.

De Europese instellingen hebben uitgebreide bevoegdheden om de economische marktvrijheden af te dwingen (de bepalingen inzake het vrij verkeer) en de interne markt vorm te geven, maar kunnen daar niet zo makkelijk een sociale dimensie aan verbinden (want, zeggen ze dan, sociaal beleid is in de eerste plaats een nationale bevoegdheid).

*Met het Verdrag van Lissabon is bepaald dat het **Europese Handvest van de Grondrechten** juridisch afdwingbaar is, en dat de EU toetreedt tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).*

Artikel 3 van het verdrag van Lissabon stelt bovendien de sociale doelstelling gelijk aan de economische doelstelling, en dat alle besluiten getoetst moeten worden aan de sociale doelstellingen van de EU (zie kader hierna).

*Dat klinkt prachtig, maar de **kink in de kabel** wordt gevormd door een aantal uitspraken van het **Hof van Justitie** uit 2007 (Viking en Laval, dat ging over de vraag of vakbonden in actie mochten komen om gelijke arbeidsvoorwaarden af te dwingen in grensoverschrijdende zaken). In beide zaken kwam het Hof tot het oordeel dat de vakbondsacties het vrije verkeer niet mochten belemmeren, waarmee eigenlijk gezegd werd dat de EU wel sociale doelstellingen heeft, maar dat die ondergeschikt zijn aan de economische doelstellingen.*

De FNV en haar leden zijn ervan overtuigd dat de bescherming van de grondrechten van burgers en werknemers ten opzichte van de overheid van fundamenteel belang is in een democratische rechtsstaat. En daarmee kunnen ze dus niet zomaar ondergeschikt worden gemaakt aan de economische uitgangspunten van de interne markt.

*Werknemers kunnen door heel Europa aan het werk. Dan moeten zij ook overal actie kunnen voeren om op te komen voor hun belangen, ook als er sprake is van grensoverschrijdend werk. Dus ook in de Eemshaven, als de belangen van Nederlandse, Portugese en Poolse werknemers in het geding zijn. En dus mogen vakbonden daar ook stakingen uitroepen. Net als bij ieder ander bedrijf. **Staken is namelijk een grondrecht.***

Nu de ontwikkeling van de Europese interne markt zo vergevorderd is, is het hoog tijd om de bescherming van de grondrechten in die interne markt te waarborgen. Concurrentie tussen lidstaten of bedrijven op de mate van grondrechtenbescherming kan domweg niet in een democratische rechtstaat.

Om duidelijk te maken dat de EU en de lidstaten allemaal gebonden zijn aan dezelfde grondrechtenbescherming moet de EU niet alleen toetreden tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) dat de algemene mensenrechten beschermt (waar alle lidstaten al partij bij zijn) maar moeten die lidstaten, die dat nog niet volledig hebben gedaan, en ook de EU als geheel, ook gebonden worden aan de verplichtingen van de fundamentele mensenrechten (zoals neergelegd in onder meer de Verdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en het Europees Sociaal Handvest (ESH), dat de sociale grondrechten bevat - dat wil zeggen de sociale verplichtingen van een overheid ten opzichte van haar burgers en werknemers -. Een zogenaamde '*Social Progress Clause*' bij het Europees Verdrag moet duidelijk maken dat de EU een expliciete sociale opdracht heeft, en dat de EU-instellingen ook zelf gehouden zijn om de grondrechten van de Europese burgers te beschermen bij het uitvaardigen van beleid en regelgeving. Dit zou het 'sociale gezicht' van de EU zelf onderstrepen.

*De gevolgen van de crisis hebben ertoe geleid dat het aantal **schendingen van grondrechten** door lidstaten erg is toegenomen.*

De harde (nationale) bezuinigingsmaatregelen hebben een bijzonder effect gehad op de borging van de bescherming van de sociale en economische grondrechten van burgers. Het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR), de belangrijkste toezichthouder voor het Europees Sociaal Handvest, constateerde in 2014 niet minder dan 180 gevallen van schendingen van het Handvest betreffende de gezondheid, sociale zekerheid en sociale bescherming door de lidstaten. In het bijzonder Griekenland, Polen en Roemenië ontvingen een groot aantal negatieve conclusies. Dit toont aan hoe belangrijk het is dat de EU zelf ook toetreedt tot het (herziene) Europees Sociaal Handvest al was het alleen maar om te voorkomen dat lidstaten door Brussel gedwongen worden tot nationale maatregelen die een schending van de sociale grondrechten van hun burgers met zich meebrengen!

Daarom roept de FNV op tot:

- **erkenning dat fundamentele sociale rechten (waaronder werknemersrechten) geen voorwerp mogen zijn van concurrentie in de interne markt;**
- **toetreding van de EU tot het Europees Sociaal Handvest (ESH) om daadwerkelijke vooruitgang binnen de lidstaten en de EU op sociaal terrein te realiseren en als bescherming tegen (nationale) afbraak van sociale verworvenheden; alsmede ratificatie van de Verdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie;**
- **toevoeging van een 'Social Progress Clause' aan het Europees Verdrag.**

C. DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT ALS UITGANGSPUNT

Steeds vaker zien we maatregelen om de crisis te bezweren die niet door nationale parlementen of het Europees parlement zijn goedgekeurd. Zie bijvoorbeeld het Stabiliteitsverdrag dat een zogenaamd 'intergouvernementeel' verdrag is (een verdrag dat is gesloten tussen de lidstaten onderling), om een politieke patstelling binnen de EU wetgever (Europese Raad en Europees Parlement) te omzeilen. Ook de Eurogroep en de Eurogroep-plus, die allebei geen EU-instellingen zijn, nemen vergaande besluiten in het kader van de Europese Monetaire Unie. De FNV vindt dat een crisis nooit een excuus mag zijn voor het voorbijgaan aan de beginselen van democratie en rechtsstaat. Zeker niet als het gaat om zoiets belangrijks als nieuwe structuren voor Europese samenwerking. Dat betekent niet dat de Verdragen in steen gebeiteld zijn, maar het betekent wel dat niet zomaar, in een achterkamertje, tot een wijziging in de bevoegdheidsverdeling tussen EU en lidstaten besloten kan worden.

De FNV is ervan overtuigd dat:

- **de taak van het Europees Parlement versterkt moet worden binnen het proces van het Europees economisch bestuur;**
- **het Europees Parlement de Europese Commissie moet kunnen controleren en dus ook een individuele Euro-commissaris naar huis moet kunnen sturen wanneer deze het vertrouwen heeft verloren;**
- **er geen slinkse uitbreiding van bevoegdheden van de EU mag plaatsvinden zonder heldere rechtsgrondslag in de EU-verdragen en zonder democratische en transparante besluitvorming;**
- **nationale parlementen zich meer rekenschap moeten geven van hun taak als nationale wetgever met het oog op de inbreng van de eigen lidstaat in de Raad.**

D. STOP DE RECESSIE

De recessie en de stagnatie van de economieën in Europa moet gestopt en gekeerd worden. Daarvoor is een sterk herstelbeleid nodig, gedragen door een betrouwbare financiële sector ten dienste van de reële economie. De desastreuze sanering van de staatsbudgetten moet uitgesteld worden en pas starten als we in een economisch stabielere fase zitten en worden uitgesmeerd over een langere periode. Die sanering moet dan wel sociaal evenwichtig zijn en kwalitatief goede overheidsdiensten garanderen.

Dit kan alleen als er flexibeler kan worden omgesprongen met het overheidstekort en/of wanneer specifieke, productieve investeringen niet worden onderworpen aan de budgettaire eisen van het Stabiliteitspact. Europese overheden moeten volgens een gezamenlijk plan jarenlang fors gaan investeren. Bijvoorbeeld in duurzame energieproductie, een verandering van de productie en consumptie om de energieafhankelijkheid te verminderen en een verminderde uitstoot van broeikasgassen te bereiken. Op die manier kan een aanhoudende stagnatie in de EU worden gestopt en op wat langere termijn de overheidsfinanciën weer op orde krijgen.

Tegelijk moeten overheden via een uitgebreid informatienetwerk en een samenwerking tussen nationale belastingautoriteiten veel sterker gaan samenwerken tegen belastingontduiking en belastingontwijking. De werknemers en belastingplichtigen hebben de crisis al over zich heen gehad. Het is de hoogste tijd dat de rijksten ook gaan betalen, bijvoorbeeld via een (eenmalige) extra vermogensbelasting. Verder is er binnen de EU dringend behoefte aan een harmonisering en verhoging van (de grondslag voor) vennootschapsbelasting. Ook de financiële sector en het internationale bedrijfsleven moeten hier hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen en een bijdrage leveren. Vrijhandel en investeringsverdragen moeten in dit kader gescreend worden.

E. INVESTEER IN GEWOON GOED WERK

De EU zou moeten bevorderen dat de lidstaten gezamenlijk gaan investeren in verduurzaming van de economie en goede banen. Met meer dan 25 miljoen werklozen, enorme percentages jeugdwerkloosheid (63% in Spanje), volstaan nationale banenplannen niet meer. Een Europees investeringsplan is hard nodig, want dergelijke cijfers lossen zich niet ineens op als de economie een beetje gaat aantrekken. Zowel het EVV (Bijlage III) als IndustriAll European Trade Union en Uni Europa hebben uitvoerig onderbouwde investeringsplannen geschreven waar de FNV zich van harte bij aansluit.

De FNV wil een Europees investeringsplan dat:

- **zorgt voor koopkracht en echte banen;**
- **zorgt voor een echte aanpak van jeugdwerkloosheid, met aandacht voor herverdeling van werk tussen jong en oud;**
- **langere termijn productiviteitswinst combineert met economisch herstel op korte termijn;**
- **fiscale aanmoedigingsmaatregelen bevat voor investeringen die groei en duurzame, echte banen bevorderen en die bedrijven aansporen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen;**
- **(kleine) bedrijven met een keurmerk Goed Werk makkelijker toegang biedt tot financiering;**
- **bijdraagt aan herverdeling van inkomsten om ongelijkheid en armoede tegen te gaan;**
- **belastingontduiking en-ontwijking bestrijdt;**
- **de sociale dialoog, collectieve onderhandelingen en de zeggenschap van werknemers versterkt.**

F. SOCIALE AANPAK VAN DE CRISIS

De crisis leidde tot harde bezuinigingen, druk op grondrechten en arbeidsvoorwaardenvorming, en minder democratische legitimatie. De lidstaten moeten hun financiële huishouding strikt op orde houden. Dat heeft geleid tot draconische nationale bezuinigingen. Lidstaten proberen de eigen concurrentiepositie te verstevigen door minder uit te geven aan sociale zekerheid en te stimuleren dat bedrijven goedkoper produceren door lagere loonkosten.

Natuurlijk moeten structurele zwaktes in Europese economieën aangepakt worden. Maar het is onacceptabel dat lidstaten hun sociale stelsels, arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden uitkleden. Daarmee worden de welvaart en het welzijn van de eigen bevolking, Europese solidariteit en de Europese sociale dimensie opgeofferd aan begrotingsevenwicht. Laat de aanpak van de crisis niet ten koste gaan van burgers en werknemers!

Nederland kan niet alleen uit de crisis komen en moet dat ook niet willen. Europa biedt juist de beste kansen voor de oplossing van het probleem. We zijn een open economie, het merendeel van onze export vindt plaats binnen Europa. En de opkomst van economische grootmachten als China en India vergt hechte Europese samenwerking om niet af te glijden naar de periferie van het wereldtoneel. Op nationaal niveau zijn dergelijke vraagstukken domweg niet meer op te lossen. Europa is dus nodig. Maar er bestaan geen magische, kosteloze oplossingen.

- **Solidariteit tussen lidstaten is nodig. Want de crisis is een verdelingsvraagstuk. Daarnaast is ook solidariteit tussen de werkenden en uitkeringsgerechtigden in de verschillende landen van Europa nodig.**
- **We zullen maatregelen tot herstel van de rust op de financiële markten, (het aan banden leggen van de financiële markten), moeten combineren met gerichte maatregelen voor een duurzame groei en goede banen.**
- **En daar moeten wij bij betrokken worden. Burgers en werknemers moeten kunnen weten wat er speelt, welke keuzes er gemaakt gaan worden en waarom.**

We kunnen de negatieve sociale gevolgen van Europees economisch bestuur alleen goed tegengaan door ook meer aandacht te besteden aan de coördinatie van het Europees sociaal beleid. Dat betekent niet dat we bevoegdheden op sociaal en werkgelegenheidsterrein naar Brussel overhevelen, maar dat het niet meer volstaat om onze nationale sociale verworvenheden 'met een hekje eromheen' te bewaken. We hebben ook oplossingen op Europese schaal nodig. En daarbij is de rol van sociale partners essentieel.

Sociale partners hebben door de jaren heen een positieve bijdrage geleverd aan groei, welvaart en welzijn.

Vitale bedrijven met vitale, betrokken werknemers zijn de motor voor groei. Door vakmanschap te ontwikkelen, nieuwe zekerheden te creëren, plezier in het werk te stimuleren, slimmer te werken met nieuwe technologieën, verhogen we duurzaam de arbeidsproductiviteit. Laat werknemers en werkgevers de ruimte om samen slimmer te werken.

7. EUROPEES SOCIAAL BELEID: HOE VERDER MET HET VERDRAG VAN LISSABON, DE LISSABONSTRATEGIE EN EUROPA 2020?

Verdrag van Lissabon

Artikel 2

De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, non-discriminatie, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid van vrouwen en mannen.

Artikel 3

1. De Unie heeft als doel de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen.

2. De Unie biedt haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht zonder binnengrenzen, waarin het vrije verkeer van personen gewaarborgd is in combinatie met passende maatregelen met betrekking tot controles aan de buitengrenzen, asiel, immigratie, en voorkoming en bestrijding van criminaliteit.

3. De Unie brengt een interne markt tot stand. Zij zet zich in voor de duurzame ontwikkeling van Europa, op basis van een evenwichtige economische groei en van prijsstabiliteit, een sociale markteconomie met een groot concurrentievermogen die gericht is op volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang, en van een hoog niveau van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu. De Unie bevordert wetenschappelijke en technische vooruitgang.

De Unie bestrijdt sociale uitsluiting en discriminatie, en bevordert sociale rechtvaardigheid en bescherming, de gelijkheid van vrouwen en mannen, de solidariteit tussen generaties en de bescherming van de rechten van het kind.

De Unie bevordert de economische, sociale en territoriale samenhang, en de solidariteit tussen de lidstaten.

De Unie eerbiedigt haar rijke verscheidenheid van cultuur en taal en ziet toe op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europese culturele erfgoed.

Het Europese project is altijd op papier ook een sociaal project geweest.

In het kader van de Europese samenwerking werden economische en monetaire bevoegdheden van de lidstaten overgedragen aan Brussel. Sociale waarborgen bleven een nationale bevoegdheid. En nationale sociale partners behielden autonomie waar het ging om looneisen en de meeste andere arbeidsvoorwaarden.

Tegelijkertijd is er ondertussen ook een Europees sociaal beleid ontstaan. Dit Europees sociaal beleid is gebaseerd op de Europese Verdragen en is bij elke Verdragswijziging uitgebreid. Belangrijke aspecten van sociaal beleid, zoals arbeids-

omstandigheden, non-discriminatie en gelijke behandeling van man en vrouw, zijn in de loop der jaren naar het Europese niveau overgeheveld en er is een uitgebreide Europese coördinatie op werkgelegenheid en sociaal beleid ontstaan. Maar de EU- instellingen hebben wel uitgebreide bevoegdheden om de economische marktvrijheden (de bepalingen inzake het vrij verkeer) af te dwingen en de intra-Europese mededinging vorm te geven, maar kunnen daar gezien de hierboven omschreven verdeling van bevoegdheden tussen EU en de lidstaten niet zo makkelijk een stevige sociale dimensie aan verbinden.

A. VERDRAG VAN LISSABON

Met het Verdrag van Lissabon (getekend op 13 december 2007, ingegaan op 1 december 2009) is de sociale dimensie van de EU op zichzelf versterkt. Artikel 9 VWEU bepaalt dat de EU bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van al haar besluiten rekening houdt met haar sociale doelstellingen, en bevat een verplichting tot toetsing achteraf en tot een sociale 'impact assessment' vooraf. Tot op heden heeft deze bepaling echter nauwelijks body gekregen.

Artikel 9, Verdrag van Rome (VWEU)

Bij de bepaling en de uitvoering van haar beleid en optreden houdt de Unie rekening met de eisen in verband met de bevordering van een hoog niveau van werkgelegenheid, de waarborging van een adequate sociale bescherming, de bestrijding van sociale uitsluiting alsmede een hoog niveau van onderwijs, opleiding en bescherming van de menselijke gezondheid.

Het Handvest van de Grondrechten van de EU is met het Verdrag van Lissabon juridisch bindend geworden, en ook is de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) mogelijk gemaakt. Ook het Protocol met betrekking tot diensten van algemeen economisch belang vormt een stap in de goede richting. Dit Protocol benoemt een aantal beginselen, die worden omschreven als gedeelde waarden van de EU, zoals kwaliteit en toegankelijkheid en het vereiste van universele dienstverlening. Deze waarden hebben betrekking op de uitvoering van de publieke taak van een lidstaat, en vormen de brede basis voor de inhoud van de sociale verplichtingen van een lidstaat jegens zijn burgers.

Het Verdrag van Lissabon heeft ook meer democratische controle gebracht. De nationale parlementen hebben meer invloed gekregen. Zij kunnen gele en oranje kaarten trekken bij voorstellen die volgens hen niet in overeenstemming zijn met het subsidiariteitsbeginsel.

Ook het Europees Parlement kreeg meer te zeggen. Op het gebied van landbouw, structuurfondsen, handelsbeleid en gedeeltelijk voor justitie, migratie en politiezaken is het Europees Parlement medewetgever geworden. Dat wil zeggen dat het op die terreinen net zoveel te zeggen heeft als de Raad van Ministers, en voorstellen kan blokkeren.

Tot slot is het Europese burgerinitiatief gelanceerd. Europese burgers kunnen, door meer dan één miljoen handtekeningen te verzamelen over een onderwerp, de Europese Commissie verzoeken met een voorstel daarover te komen.

Het Verdrag van Lissabon spreekt onder andere over:

- actief EU sociaal beleid;
 - kwalitatief goede publieke voorzieningen voor iedereen;
 - bescherming van de grondrechten van burgers;
 - meer democratie.
-

Maar de mooie sociaal-economische doelstellingen stellen weinig voor, als er geen beleid gevoerd wordt ter verwezenlijking van die doelstellingen of als financiële doelstellingen de overhand krijgen. En in 2009, juist na de inwerking-treding van het Verdrag van Lissabon, brak de crisis uit en ontstond paniek op de financiële markten en namen paniekerige staatshoofden en regeringsleiders ad hoc-maatregelen om 'erger te voorkomen'. Alle aandacht richtte zich in de eerste plaats op herstel van de rust op de financiële markten en het overeind houden van banken en andere financiële instellingen. In de periode 2008-2011 werd in de EU voor 4.600 miljard overheidsgeld in de financiële sector gepompt. Al snel leidde de financiële crisis tot een economische crisis waardoor de nationale overheden voor hogere uitgaven aan sociale voorzieningen kwamen te staan terwijl de belastinginkomsten terugliepen. Hierdoor en door de uitgaven voor het redden van de banken ontstonden grote tekorten op de overheidsbegrotingen.

Om een dergelijke crisissituatie in de toekomst te voorkomen, werd besloten tot strakker toezicht op de begrotingen van de lidstaten en tot het preventieve en repressieve toezicht in het kader van het Europees semester en het Europees economisch bestuur. De sociale doelstellingen zijn ondergeschikt gemaakt aan de noodzaak van nationale bezuinigingen, die de crisis alleen maar langer laten voortduren. Impact assessments vinden nauwelijks plaats, en publieke voorzieningen staan onder druk.

De FNV is ervan overtuigd dat de sociale bepalingen van het Verdrag van Lissabon niet alleen kunnen gelden in een mooi weer-scenario, maar hun waarde juist in economisch zware tijden moeten bewijzen. En dat is vooralsnog helaas niet het geval. Dat moet anders: de verdragsverplichtingen moeten juist ook nu toegepast worden.

De strenge begrotingspolitiek waar de lidstaten toe hebben besloten leiden ertoe dat lidstaten gaan bezuinigen en de concurrentiepositie ten opzichte van andere lidstaten verstevigen. Zo beconcurreren de economieën van de Europese landen elkaar en komen ze steeds verder in een neerwaartse spiraal. Minder uitgaven aan sociale zekerheid en minder loonkosten voor bedrijven verstevigen de concurrentiepositie van lidstaten ten opzichte van elkaar, maar gaan ten koste van welvaart en welzijn van de bevolking in de hele EU.

Daarom roept de FNV op om de concurrentie van lidstaten onderling niet over het hoofd van de werknemers en burgers te laten plaatsvinden. Op Europees niveau moet een raamwerk van duidelijke en eerlijke regelgeving ter begrenzing van de mogelijkheden tot concurrentie worden neergelegd, daar waar het gaat om:

- gelijk loon en arbeidsvoorwaarden voor gelijk werk;
- gelijke toegang voor iedereen tot diensten van algemeen economisch belang van een hoge kwaliteit (dit betekent onder andere gelijke toegang tot sociale uitkeringen van een goed niveau en duur).

B. DE STRATEGIE VAN LISSABON

De Europese werkgelegenheidsstrategie en de Strategie van Lissabon gingen uit van open coördinatie van het sociaal en werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten: lidstaten zijn en blijven verantwoordelijk voor het eigen sociaal en werkgelegenheidsbeleid, maar door het onderling vergelijken van de prestaties aan de hand van indicatoren zouden lidstaten als het ware vanzelf meer naar elkaar toegroeien in positieve zin.

STRATEGIE VAN LISSABON

Op de bijeenkomst van de bijzondere Raad van Lissabon (2000) stelde de EU zichzelf een nieuw strategisch doel ter bevordering van werkgelegenheid, economische hervorming en sociale samenhang en als onderdeel van een kenniseconomie: "de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld te worden die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechter sociale samenhang".

Het idee was dat hervorming van de vier beleidsgebieden elkaar zou versterken, doordat er diverse onderlinge verbanden zijn. Daarom was er een duidelijke en samenhangende benadering noodzakelijk. De Lissabon Strategie met zijn concrete streefdoelen zou die samenhang moeten verschaffen. De methode van open coördinatie, met streefdoelen, data en benchmarking werd uitgebreid naar gebieden van economisch, structuur en sociaal beleid. Lidstaten zouden van elkaar leren (geen lidstaat zou de slechtste leerling van de klas willen zijn) en de uitwisseling van informatie en ideeën zou een opwaartse convergentie van het sociaal beleid in de lidstaten tot stand brengen.

De streefdoelen waren ten dele heel concreet. In 2010 moesten alle lidstaten onder andere:

- de investeringen 3% van het bruto binnenlands product laten bedragen (richtsnoer 7)
- een participatiegraad in de EU realiseren van gemiddeld 70% (richtsnoer 17-20)
- een EU-gemiddelde van hoogstens 10% vroegtijdige schoolverlaters realiseren (richtsnoer 23 en 24)

Flexicurity

In 2007 introduceerde de Europese Commissie het begrip 'flexicurity', of 'flexizekerheid', waarbij uitgegaan werd van 4 pijlers:

- *contracten zouden voldoende flexibiliteit én zekerheid moeten bieden, op basis van moderne arbeidswetgeving, cao's en werkorganisatie;*
- *integrale strategieën voor een leven lang leren moeten waarborgen dat werknemers aanpassingsvermogen hebben en inzetbaar zijn;*
- *actief arbeidsmarktbeleid helpt mensen om te gaan met snelle veranderingen, houdt perioden van werkloosheid kort en vergemakkelijkt de overgang naar een nieuwe baan;*
- *moderne stelsels van sociale zekerheid bieden toereikende inkomenssteun, moedigen aan tot werken en vergemakkelijken de mobiliteit op de arbeidsmarkt.*

Lidstaten moesten deze vier pijlers in hun werkgelegenheidsbeleid vorm gaan geven.

De achterliggende economische theorie was, dat een grotere flexibiliteit van de arbeidsmarkt, gekoppeld aan langer en goedkoper werken, tot meer werkgelegenheid zou leiden. Zoals een kaderlid zei: "Stop in het model een onsje flexibiliteit, en je krijgt er een kilo werk bij." In de praktijk grepen werkgevers en sommige lidstaten de flexicurity-benadering aan om te pleiten voor versoepeling van het arbeids- en ontslagrecht, voor uitbreiding van het gebruik van tijdelijke contracten, mini-jobs en schijnzelfstandigheid ten koste van vaste contracten. Dit leidde steeds meer tot 'doorgeslagen flexibiliteit' en onzeker werk.

FNV en bonden/sectoren kunnen dit niet accepteren, al die flexconstructies bieden werknemers geen Gewoon Goed Werk! Op nationaal en Europees niveau spannen FNV en bonden zich daarom in om doorgeslagen flex aan te pakken, het is een integraal onderdeel van onze nationale Gewoon Goed Werk-campagne en onze Europese Decent Work agenda.

De Strategie van Lissabon bevatte geen verplichting voor de lidstaten over de wijze waarop de doelstellingen gehaald zouden moeten worden. De (sociale) doelstellingen moeten met "volledige inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel en de nationale bevoegdheden met betrekking tot de organisatie en de financiering van de sociale zekerheid" verwezenlijkt worden.

Maar dat bleek niet zo makkelijk. In 2004 kreeg een High Level Group (onder leiding van Wim Kok) opdracht de vooruitgang in de Strategie van Lissabon te evalueren. Deze High Level Group sprak nauwelijks over de waarde van Europees sociaal beleid, maar benadrukte dat het realiseren van economische groei en het verstevigen van de Europese concurrentiepositie kernvoorwaarden voor het slagen van de Strategie van Lissabon waren. De sociale en de milieu dimensie werden daarmee eigenlijk afhankelijk van het resultaat van de economische prestaties.

C. DE EU 2020 STRATEGIE

De opvolger van de Strategie van Lissabon, de EU 2020-strategie, gaat uit van dezelfde methode van open coördinatie en moest een goede uitweg uit de crisis bieden, en daarom hebben de lidstaten een vijftal hoofddoelstellingen afgesproken.

Hoofddoelstellingen EU 2020 Strategie:

- Meer onderzoek en ontwikkeling (In 2020 moeten investeringen in onderzoek van overheid en bedrijven gestegen zijn tot 3% BNP);
- Meer werkgelegenheid (In 2020 moet de werkgelegenheidsgraad 75% bedragen. Meer jongeren, ouderen, laaggeschoolden en legale immigranten moeten aan het werk);
- Groene economische groei (In ieder geval moet de uitstoot van broeikasgassen met 20% worden verminderd ten opzichte van 1990, de energie-efficiëntie met 20% verhoogd en 20% van de energie moet op duurzame wijze worden opgewekt);
- Bevorderen van sociale insluiting (het aantal mensen in een armoedesituatie moet worden verminderd met tenminste 20 miljoen);
- Onderwijsniveau verhogen (In 2020 moet het percentage schooluitval onder de 10% liggen en moet tenminste 40% van de jongeren een diploma in het hoger onderwijs halen).

De sociale doelstellingen zijn belangrijk. Lidstaten moeten deze streefdoelen jaarlijks vertalen in nationale doelstellingen in een zogeheten Nationaal Hervormings Programma (NHP). De Europese Commissie coördineert deze NHP's binnen het "Europees semester", de jaarlijkse cyclus van economische beleidscoördinatie. Het Europees semester verbindt de NHP's van de lidstaten met de Stabiliteits- en Convergenceprogramma's die de lidstaten in het kader van het Europees economisch bestuur (Groeï en Stabiliteits Pact) moeten opstellen.

Deze Stabiliteits- en Convergenceprogramma's zijn verplichtend, in die zin dat de Europese Commissie in geval van een buitensporig tekort lidstaten - op straffe van een financiële sanctie - kan dwingen de aanbevelingen op te volgen. Maar wanneer de lidstaten daarentegen niet voldoen aan de vereisten van de EU 2020 strategie, heeft de Europese Commissie geen enkele afdwingmogelijkheid.

Anno 2014 merken we dat de lidstaten nauwelijks vooruitgang geboekt hebben op de verwezenlijking van de sociale doelstellingen. Integendeel, het verschil tussen de lidstaten is toegenomen, de drastische nationale bezuinigingen hebben de werkloosheid doen toenemen, en het aantal mensen dat risico loopt op armoede en sociale uitsluiting beslaat inmiddels een kwart van de EU-bevolking.

De FNV roept ertoe op om:

- de doelstellingen van de EU 2020 strategie beter te integreren binnen het Europees semester, in die zin dat de bezuinigingsopdrachten aan de lidstaten geen afbreuk mogen doen aan de sociale en duurzaamheidsdoelstellingen van de EU 2020 strategie;
- lidstaten te laten voldoen aan de sociale beleidsdoelstellingen uit de EU 2020 strategie. Sociale doelstellingen zijn niet ondergeschikt aan economische groei, maar zijn èn een eigenstandig doel èn bepalen de vormgeving van de gewenste soort groei: met en voor mensen in plaats van ten koste van burgers en werknemers!
- aanbevelingen van de Europese Commissie moeten opgevolgd worden, gelijk het Europees economisch bestuur, volgens het beginsel 'comply or explain'.

8. HANDELINGSPERSPECTIEF VOOR FNV EN LEDEN

A. DE ARBEIDSMARKT IS EUROPEES / INTERNATIONAAL

De Nederlandse economie wordt steeds meer door Europese en internationale invloeden bepaald. Nederlandse werknemers merken de steeds verdergaande globalisering doordat het bedrijf waar ze werken (een deel van) de productie verplaatst naar het buitenland. Of doordat het bedrijf wordt overgenomen door een buitenlandse onderneming, een investeringsmaatschappij of -fonds. Bijna 20% van de Nederlandse werknemers is werkzaam bij een bedrijf dat in buitenlandse handen is. Strategische bedrijfseconomische beslissingen worden dan ver over de grens genomen. Maar ook werknemers bij Nederlandse bedrijven en instellingen ervaren de toegenomen verwevenheid van de Europese economie. En grensarbeiders ervaren dagelijks de voordelen, maar ook de ingewikkelde aspecten van het vrije verkeer van werknemers. De Nederlandse economie is vooral nauw verbonden met die van de rest van de EU-landen en natuurlijk in het bijzonder met de Eurozone.

*De economische vrijheden brengen mee dat bedrijven uit de ene lidstaat zich (ook) in een andere lidstaat mogen vestigen, bijvoorbeeld om daar te produceren. Unilever produceert margarine in Nederland, in Polen en in het Oosten van Duitsland. De loonkosten zijn ongeveer de helft van de budgetten die de fabrieken krijgen om hun producten te maken. De loonkosten voor de productie van margarine in Nederland zijn ongeveer net zo hoog als het totale budget in Katowice, Polen. Dus als de Unilever-medewerkers in Rotterdam voor niks komen werken, zijn ze net zo duur als de zusterfabriek in Polen. Als ze voor half geld komen werken zijn ze net zo duur als in Pratau, in het Oosten van Duitsland. **Werknemers** worden met deze cijfers **onder druk gezet in te leveren op arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid**.*

*ZZP'ers ervaren het Europese **mededingingsrecht** als een sterke beperking van hun grondrecht tot collectief onderhandelen en collectief actievoeren. Een collectieve vuist maken om betere tarieven en andere arbeidsvoorwaarden te krijgen is niet toegestaan omdat dit beschouwd wordt als het maken van ongeoorloofde prijsafspraken. Zo bevatte de cao voor werknemers van orkesten een bepaling dat een orkest, als een werknemer ziek was, de voor die werknemer in de plaats ingehuurde zelfstandige tenminste een bepaalde vergoeding moest betalen.*

Deze praktijk bestond al jaren totdat de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA) zich ermee bemoeide en stelde dat FNV Kiem zich in feite als ondernemersorganisatie opstelde die (ongeoorloofde) prijsafspraken oplegde.

De FNV vindt dit oordeel van de NMA in strijd met het recht op collectief onderhandelen en daarom is deze kwestie aan de rechter voorgelegd. Die zaak ligt nu bij het Europese Hof in Luxemburg. We hopen uiteraard dat het oordeel onze visie zal ondersteunen. Voor de remplaçanten, maar ook voor andere groepen zelfstandigen die door middel van collectief onderhandelen hun belangen moeten kunnen behartigen.

*Nederlandse werknemers in de **vleessector** hebben veel last van het in Duitsland ontbreken van een minimumloon. Hun banen verdwijnen naar Duitse bedrijven die veelal Oost Europeanen inhuren tegen niet leefbare lonen.*

***Grensarbeiders** zijn werknemers die, gebruik makend van het vrije verkeer, in de ene lidstaat wonen en over de grens werken. Zij vallen voor wat betreft het arbeidsrecht onder het regime van het werkland. Echter, hun sociale zekerheid is in het woonland geregeld. Dit levert in de praktijk allerlei problemen op.*

B. VEEL WETTEN KOMEN UIT EUROPA

Hierboven is vermeld dat veel sociale beschermende regelgeving een Europese basis kent.

Tevens is uiteengezet dat er, zeker in crisistijd, uit Brussel ook regelgeving komt die de belangen van werknemers en bonden schaadt.

Brussel is als wetgevingscentrum voor Nederland even belangrijk geworden als Den Haag, en zal nog belangrijker worden als gevolg van de verdere economische en monetaire integratie van de EU, want daarmee bepaalt Brussel grosso modo ook de ruimte voor nationale investeringen en daarmee de ruimte voor onze nationale vakbondseisen aan kabinet en Kamer.

De Nederlandse wetgever moet EU-wetgeving omzetten in nationale wetgeving (implementatie). Er kan op dat moment weinig meer veranderen aan de inhoud van de EU wetgeving, dat kan enkel op het moment dat die wetgeving in Brussel wordt gemaakt.

C. DUS ONS VAKBONDswerk kan NIET MEER ALLEEN NATIONAAL Blijven

Strijden en lobbyen voor werknemersbelangen vinden dan ook niet langer alleen plaats in Den Haag, maar ook in Brussel. Dit doen wij samen met onze zusterorganisaties in de Europese vakbeweging. De FNV en de FNV bonden maken deel uit van het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV), hebben drie zetels in het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC), en zijn deel van de sectorale Europese beroepsfederaties (ETUF's). De nationale en Europese lobby, de confederale en centrale lobby, al deze niveaus zijn nauw en slim met elkaar verbonden zodat ze elkaar versterken.

Actief Europees campagnevoeren - met offensieve en defensieve strategieën - voor de rechten van werknemers en vakbonden hoort hier ook bij. Want onze rechten zijn niet vanzelfsprekend. Die vragen om bescherming, onderhoud en uitbouw. De FNV en haar bonden in beweging spelen hier een krachtige rol in. Ook dit doen wij samen met onze Europese vakbondspartners.

In de Nederlandse binnenvaartsector werken ongeveer 11.000 mensen, die voor hun werk dagelijks over meerdere landsgrenzen varen. Om de belangen van deze internationaal werkenden in de zeescheepvaart en binnenvaart goed te kunnen behartigen is de vakbond Nautilus gefuseerd met de Engelse zeevaardersbond en heet nu Nautilus International, de eerste grensoverschrijdende vakbond voor zeevarenden, binnenvaart en waterbouw.

Op Europees niveau is Nautilus International aangesloten bij de International Transport Workers' Federation (ITF), de European transport Workers' Federation (ETF) en de International Federation of Shipmasters' Associations (IFSMA).

Vakbondsactie tegen de privatisering van de watervoorziening

De Griekse regering probeert voortvarend het door de Trojka opgelegde bezuinigingsprogramma uit te voeren. Een van de voorgenomen maatregelen is de privatisering van het waterbedrijf van Thessaloníki. Burgergroepen en vakbonden verzetten zich tegen deze uitverkoop. Op 18 mei 2014 wordt in Thessaloníki, tijdens de gemeenteraadsverkiezingen, een referendum georganiseerd.

Hoewel het een niet bindend referendum is hopen de organisatoren dat de regering en potentiële investeerders afzien van privatisering, nu uit polls al blijkt dat ruim 60% van de bevolking tegen privatisering is. De Europese federatie van bonden in de publieke diensten, EPSU, coördineert dit initiatief. Niet alleen omdat zij zich verzetten tegen de eenzijdige bezuinigingsmaatregelen van de Trojka, maar ook om kracht bij te zetten bij het recente succesvol verlopen Europese burger initiatief water. Ruim zes en half miljoen Europese burgers hebben de eis ondertekend dat water als een mensenrecht moet worden beschouwd, geen koopwaar is en dus niet geprivatiseerd mag worden. Enkele leden van Abvakabo FNV hebben gehoor gegeven aan de oproep om als waarnemer bij het referendum aanwezig te zijn en willen zo ook hun solidariteit betuigen.

Lobby in Brussel; 'one voice'

Als er een gedeelde visie is vastgesteld binnen het EVV en de ETUF's, is het zaak om die visie gerealiseerd te krijgen. Dat betekent een gerichte lobby richting (de ambtenaren van de) Europese Commissie die de voorstellen opstelt, en richting Europees Parlement en Raad die (veelal) samen de wetgever zijn. Dit kan niet zonder goede informatie-uitwisseling, goede afstemming en samenwerking tussen de vakcentrales en bonden uit de lidstaten. Kortom, een gerichte lobby en de inzet van een breed netwerk zijn noodzakelijk.

Op prioriteitsdossiers met een sector- en bondsoverstijgend belang, zoals bijvoorbeeld rond het stakingsrecht, is het zaak dat vertegenwoordigers van FNV en FNV bonden op alle Europese tafels dezelfde lobbyboodschap uitdragen. Dus bij EESC, EVV en ETUFS, bilateraal met zusterbonden en zustercentrales, en in lobbycontacten met de Nederlandse regering, nationaal parlement en met Europarlementariërs. Dan ontstaat een bijzonder effectief 'snelkookpan-effect'. Dit vereist goede en snelle afstemming met korte communicatielijnen en grote inzet van alle betrokkenen. In sectoraal prioritaire dossiers kan het ook van belang zijn om een vergelijkbare snelkookpan te creëren door de alsdan relevante tafels te definiëren en van verschillende kanten gelijkluidend te 'belobbyen'.

Met een dergelijke 'snelkookpanlobby' hebben we in 2012 als Europese vakbeweging succesvol gestreden tegen de aantasting van ons stakingsrecht.

Vaak is de Europese dimensie gewoon een deel van het nationale vakbondswerk. De vakbonden in de vleessector hebben met de Duitse bonden overlegd en hen ondersteund in hun lobby voor een minimumloon in Duitsland. Uit solidariteit met werknemers in Duitsland en uit welbegrepen eigenbelang van de Nederlandse werknemers in de vleessector.

D. EUROPEES VAKBONDswerk HEEFT ZIN!

Europees vakbondswerk en gezamenlijke Europese vakbondsmacht hebben zin.

Belangrijke sociale verworvenheden zijn de afgelopen jaren behouden gebleven door Europees vakbondswerk en samenwerking tussen Europese vakbonden.

-
- Zo hebben de vakbonden in de **Europese havens** met succes diverse liberaliseringsoperaties tegengehouden of voorzien van sociale randvoorwaarden:
 - FNV en bonden/sectoren hebben in samenwerking met de Europese vakbondskoepels een **aantasting van het stakingsrecht** door de zogenoemde Monti II verordening weten te beperken.
 - De collega's van FNV Wegvervoer hebben samen met hun Europese zusterbonden met de actie '**Stop Kallas**' belangrijke winst behaald voor het behoud van het - voor sociale bescherming tegen sociale dumping belangrijke - cabotageverbod.
 - FNV en bonden hebben binnen het kader van de Europese sociale dialoog een voorzet gegeven voor een betere aanpak van de **jeugdwerkloosheid**.

*FNV en de Europese koepels hebben tussen 2011 en 2013 samen succesvol gelobbyd voor de mogelijkheid van lidstaten om **sociale normen en ketenverantwoordelijkheid** op te nemen in publieke aanbestedingen. Ook is er een verplichting opgenomen tot naleving van lokaal arbeidsrecht en lokale cao's. Er zijn nog wat vakbondseisen blijven staan. Maar de binnengehaalde verbetering is aanzienlijk.*

9. FNV-ACTIEPLAN VOOR VERGROTEN EUROPESE VAKBONDSMACHT

Het doel van deze FNV Europavisie is allereerst om een basis te bieden om met bonden, sectoren en leden het gesprek te voeren over waar we staan en waar we heen willen. Vervolgens is het nodig dat er een FNV-breed plan van aanpak komt voor actievoeren, lobbyen en onderhandelen voor de in deze nota geprioriteerde agendapunten. In dit plan dient ook het vakbondswerk voor de belangen van grensarbeiders te worden opgenomen.

Dit plan kan worden verdeeld in een bovensectoraal deel en in plannen van aanpak per sector. Voor sectoroverstijgende dossiers dient deze inzet gezamenlijk te worden bepaald door sectoren en koepel. Beide soorten plannen worden afgestemd met en sluiten aan bij de werkplannen van onze Europese zusterorganisaties en vakbondskoepels.

Natuurlijk gebeurt dit in de praktijk al. In het kader van de campagne voor 'Koopkracht en Echte Banen' vertaalden begin 2014 diverse sectoren hun specifieke eisen in Europese actiepunten. Voor deze eisen komen de leden uit die sectoren in beweging, zoals op 4 april 2014 in Brussel. Voor diverse sectoren behoort de Europese dimensie van hun werkplan al jarenlang tot het dagelijkse werk. Ook om de bovensectorale agendapunten te realiseren zijn actie- en lobbyplannen onderdeel van het gewone Europese werk. Er vindt ook al enige coördinatie plaats.

Bestuurders en kaderleden uit de sectoren van (nu nog) FNV Bondgenoten die actief zijn in een ETUF komen vier keer per jaar bijeen met adviseurs van de bond en de koepel. In dat overleg worden sectoroverstijgende Europese zaken afgestemd en wisselen sectoren hun uitdagingen en 'best practices' uit. Dit alles is gericht op vergroting van de vakbondsmacht in Europa. En op het dichterbij brengen van de gewenste koerswijzigingen.

FNV Wegvervoer werkt samen met de Europese transportkoepel ETF en Oost Europese zusterbonden al enige jaren aan een actieplan tegen sociale dumping.

Voor FNV Havens bestaat nationaal vakbondswerk nauwelijks meer. Hun sector is internationaal dus hun vakbondswerk ook.

Bestuurders van FNV Bondgenoten in de metaal-, chemie- en textielsector overleggen twee maal per jaar met hun Belgische collega's over een gezamenlijke insteek binnen de Europese vakbondskoepel IndustriAll European trade union. Zo vergroten zij de vakbondsmacht in Europa en behartigen zij de belangen van de Belgische en Nederlandse werknemers binnen hun Europese vakbondskoepel.

Belangrijk onderdeel van het actieplan dient te zijn hoe we als FNV koepel en sectoren nader uitvoering willen geven aan onze statutair vastgelegde ambitie tot het organiseren van internationale solidariteit, vooral met bonden in Europese landen die in de knel zitten.

Ook nu bestaat dit al. Zo hebben bestuurders binnen IndustriAll deelgenomen aan een solidariteitsbezoek aan de bonden in Griekenland die hun positie ernstig ondermijnd zien in het kader van het Europees economisch bestuur.

Nieuw is een gecoördineerde aanpak van het Europese werk van alle FNV-sectoren en de koepel, gebaseerd op een gezamenlijke overkoepelende Europavisie en altijd in afstemming met de Europese partners.

F. RANDVOORWAARDEN

Gezien de nauwe verwevenheid van het nationale met het Europese niveau zal binnen FNV in beweging ieder lid en kaderlid, iedere onderhandelaar, iedere bestuurder en iedere beleidsadviseur zich bewust zijn van de Europese dimensie en zich daarvoor ook verantwoordelijk weten. Het Europese traject vormt vaak het voorportaal van een Nederlands traject en onderwerpen kunnen niet meer enkel op het nationale niveau worden geregeld. De verknoping van deze Europese dossiers met nationale dossiers is daarom cruciaal. De totstandkoming van Europese wet- en regelgeving vindt plaats in een ander kader dan het vertrouwde Nederlandse model. Verschillen tussen de lidstaten en de vaststelling van een realistische FNV Europavisie op de gewenste ontwikkeling, vragen een specifieke EU- kennis en -expertise.

Om als FNV een rol in Europa te kunnen (blijven) opeisen, is een investering nodig in voldoende formatieplaatsen voor medewerkers met specifieke EU-deskundigheid, naast vergroting van de EU-deskundigheid en betrokkenheid van beleidsadviseurs met andere kennisgebieden. Ook kwalitatieve en kwantitatieve vergroting van de EU-inzet van nationale vakbondsbestuurders met een functie in een ETUF en/of een grensoverschrijdend pakket is nodig.

In het bedrijfsplan van FNV in Beweging uit december 2013 hebben deze randvoorwaarden een plek gekregen. Het is van belang dat deze uitgangspunten de komende tijd goed geïmplementeerd worden.

SLOTWOORD

Wij hopen dat deze nota bijdraagt aan een goed vervolg van het reeds ingezette constructieve Europadebat binnen de FNV. En dat dit een goede basis kan vormen voor de hierna verder uit te werken actieplannen voor vakbondsmacht in Europa, gericht op de door de FNV gewenste koerswijziging. Samen met onze Europese partners. Europees vakbonds- werk is gewoon vakbondswerk! Doet u mee?

Deze FNV Europavisie staat voor een andere koers voor Europa: een Europa van solidariteit en samenwerking in plaats van sociale dumping. Met een democratische economie van en voor de mensen, met gewoon goed werk, duurzame banen van hoge kwaliteit, behoud van koopkracht, publieke diensten van goede kwaliteit en respect voor fundamentele sociale rechten, waaronder vakbondsrechten. Dat is de visie van de FNV in beweging. Op naar een socialer Europa.

BIJLAGEN

BIJLAGE I

EUROPESE VAKBONDSVERTEGENWOORDIGINGEN

EVV (ETUC)

Het EVV is de Europese vakbondskoepel waar de vakcentrales uit de EU lidstaten deel van uitmaken. En de ETUFs zijn op hun beurt ook weer aangesloten bij het EVV.

Momenteel zijn er 83 vakcentrales uit 35 verschillende landen in Europa aangesloten, alsmede 12 ETUFs. In totaliteit vertegenwoordigt het EVV zo'n 50 miljoen leden. Besluiten van het EVV binden de aangesloten organisaties. De reguliere vertegenwoordiging in het EVV is van groot belang omdat de FNV zo invloed kan uitoefenen (binnen en) met het EVV richting Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie. Daartoe onderhoudt de FNV contacten met 'national officers' van zusterorganisaties en wisselt informatie uit met die zusterorganisaties.

EUROPESE BEROEPSFEDERATIES (ETUFS)

Van groot belang voor het sectorale vakbondswerk zijn daarnaast de ETUFs (sectorale Europese vakbondskoepels), waar onze FNV bonden per sector bij aangesloten zijn. Sectoren houden immers niet op bij de grens. In de ETUFs werken kaderleden en vakbondsbestuurders samen met hun collega's van Europese zusterbonden. De ETUFs spelen in en naast het EVV een rol in de lobby rond vakbondsdossiers richting de Europese instellingen. Ook maken zij deel uit van sectorale sociale dialogen en coördineren zij het EOR werk binnen grensoverschrijdende ondernemingen binnen de EU. Voorts zijn de ETUFS en de daarbinnen bestaande sub sectorale commissies een platform voor concrete samenwerking rond enerzijds beleids- en strategievorming en anderzijds praktisch vakbondswerk zoals fusies en reorganisaties over de Europese grenzen heen.

Enige Etufs waar FNV bonden bij zijn aangesloten zijn: IndustriAll (chemie, textiel, metaal), ETF (vervoer), Effat (landbouw), Uni Europa (diensten, handel, facilitair), Epsu (publieke diensten), Etuce (onderwijs). Ook de militairen en de politiesector hebben een Europese koepel.

EUROPESE SOCIALE DIALOOG

De Europese sociale dialoog omvat de raadplegingen, de onderhandelingen en de gemeenschappelijke acties genomen door Europees sociale partners. De Europese sociale dialoog kan op bedrijfstak overkoepelend (sector overstijgend) en op (sub) sectoraal niveau plaatsvinden. De FNV coördineert de deelname van nationale experts aan de sector overstijgende sociale dialoog, de ETUFs coördineren hun eigen sectorale sociale dialoog.

EU SOCIALE DIALOOG LEIDT TOT WETGEVING

Anders dan we in Nederland kennen, moeten de Europese sociale partners door de Europese Commissie geraadpleegd worden voordat de Commissie voorstellen op het gebied van sociaal beleid indient.

Als sociale partners tot een overeenstemming komen, kunnen ze die overeenkomst ofwel in eigen geledingen ten uitvoer brengen (in Nederland vaak middels een aanbeveling van de Stichting van de Arbeid), ofwel aanbieden aan de Europese Commissie die de overeenkomst vervolgens om moet zetten in een wetsvoorstel. Zo zijn in de Europese sociale dialoog onder meer overeenkomsten gesloten over ouderschapsverlof, deeltijd werken, arbeidsovereenkomsten van bepaalde duur, telewerk, en werk gerelateerde stress.

SECTORAAL NIVEAU

Ook op sectoraal niveau vindt sociale dialoog plaats. Zo bestaat er onder andere een sectorale dialoog in de textiel, uitzendarbeid, bouw, agrarisch, metaal, lokale overheid, elektriciteit en ziekenhuizen. Vaak zijn het de beroepsfederaties die hier deel van uitmaken.

Voorbeelden van Europese vakbondsdossiers zijn:

- Detacheringsrichtlijn
- Campagne sociale dumping
- Richtlijn derde landen
- Ketenaansprakelijkheid
- Zwart werk
- Werkgelegenheidsplan bouw (crisis)
- Dossiers op het gebied van arbeidsomstandigheden (o.a. Nano, OPS, asbest, e.a.)
- Needlestick injuries (bescherming verpleegkundigen tegen HIV/aids)

IVR-EN

IVR staat voor Interregionale VakbondsRaad, een organisatie van vakbonden aan weerszijde van een grens. Zo werken Nederlandse en Belgische vakbonden werken al meer dan twintig jaar samen in de IVR Schelde-Kempen om ervoor te zorgen dat de regelgeving in België en Nederland grensoverschrijdende arbeid mogelijk maakt/ondersteunt/faciliteert zodat werknemers zonder problemen over de landsgrenzen te kunnen werken.

De IRV-en verdedigen de belangen en rechten van grensarbeiders en zetten zich in om het grensoverschrijdend verkeer tussen de lidstaten (en regio's) te bevorderen, door o.a. het organiseren van cursussen en voorlichtingsbijeenkomsten voor grensarbeiders en het aankaarten van problemen van grensarbeiders bij de (Europese) politiek. Daartoe werken de IVR-en (o.a.) binnen EURES samen met publieke arbeidsbemiddelingsdiensten en werkgevers.

EURES

Eures is een samenwerkingsnetwerk van de Europese Commissie en de publieke arbeidsbemiddelingsdiensten van de lidstaten en de EER-landen (Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) Zwitserland en andere partnerorganisaties. De ongeveer 900 EURES-consulenten houden zich bezig met de 3 kerntaken van EURES: informatievoorziening, begeleiding en arbeidsbemiddeling voor werkzoekenden en werkgevers die belang hebben bij een Europese arbeidsmarkt. Een aantal FNV regiobestuurders is vanuit hun functie nauw betrokken bij EURES.

EOR

De medezeggenschap binnen de onderneming houdt in beginsel op bij de grens, terwijl bedrijven steeds meer internationaal georganiseerd zijn.

De Europese ondernemingsraad zorgt ervoor dat de inspraak van werknemers niet bij de grens stopt, maar dat er grensoverschrijdende medezeggenschap is. Zowel werkgever als werknemers kunnen het initiatief tot een EOR nemen, de EOR valt vervolgens onder de wetgeving van het land van het moederbedrijf. De Europese vakbondsfederaties coördineren de initiatieven tot oprichting van een EOR. De ETUFs werken hiertoe met EOR-coördinatoren, veelal een vakbondsbestuurder uit de lidstaat waar het bedrijf is gevestigd. Vakbondsbestuurders en kaderleden hebben zitting in de EOR-en. FNV bonden maken deel uit van de EOR, coördineren de EOR, en beïnvloeden de regelgeving die op zijn beurt weer (het functioneren van) de EOR beïnvloedt.

EESC

Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) moet geraadpleegd worden over voorstellen van regelgeving op economisch en sociaal terrein. Het EESC bestaat uit werknemers-, werkgevers- en maatschappelijk middenveldorganisaties. FNV en bonden hebben 3 zetels in de werknemersgroep van het EESC. De reguliere vertegenwoordiging in het EESC biedt een handvat voor beïnvloeding door: inhoud adviezen; informatie-uitwisseling en contacten; gebruikmaken van het EESC netwerk om te toetsen in hoeverre voor FNV en bonden belangrijke onderwerpen gesteund worden door werkgevers en of andere actoren.

BIJLAGE II

A SOCIAL COMPACT FOR EUROPE

ETUC RESOLUTION ADOPTED BY THE EXECUTIVE COMMITTEE AT ITS MEETING ON 5-6 JUNE 2012

Gathered within the European Trade Union Confederation, we, trade union leaders of Europe, want to launch an appeal and propose a Social Compact for Europe.

We see increasing inequalities, rising poverty and exclusion, soaring unemployment, work insecurity that affects particularly young people, and growing disillusion about the European project.

We see a worrying increase in nationalism, racism and xenophobia. This trend, exacerbated by low wage competition, could lead to a rejection of the European project that the ETUC has always supported.

We see that the post-war economic and social settlement, which led to the creation of the European Union and the European social model, is threatened. This unique social model has brought considerable gains for citizens and workers and has allowed us to rebuild from crisis to prosperity.

We affirm that fundamental social rights must have priority over economic freedoms. That is the spirit of the Charter of Fundamental Rights integrated in the Treaty of Lisbon. That should be emphasised in a Social Progress Protocol to be appended to the Treaties.

We believe that monetary union must serve the European integration process, based on the principles of peace, democracy and solidarity, as well as economic, social and territorial cohesion. This is the way to secure a future for citizens in a globalised world.

We recall that the EU's stated purpose is economic and social progress. Achieving the EU's 2020 objectives requires socially stable societies, sustainable economic growth and financial institutions serving the real economy.

We believe that it is through social dialogue that we will be able to seek fair and efficient solutions in response to the grave crisis that the Union faces. But, regrettably, we see democracy at work and social dialogue often being disregarded, attacked and undermined.

We call on the EU to focus on policies improving living and working conditions, quality employment, fair wages, equal treatment, effective social dialogue, trade union and other human rights, quality public services, social protection - including fair and sustainable health and pension provisions - as well as an industrial policy favouring a just transition towards a sustainable development model. Such policies would contribute to building citizens' trust in their common future.

We reject all policies leading to downwards competition be it on labour rights, wages, working time, social security, taxes or the environment.

We support coordinated economic policies as well as the objective of sound public accounts but we deplore the economic governance measures put in place that undermine social achievements of the past decades, stifle sustainable development, economic recovery and employment and destroy public services. This is why we oppose the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union (TSCG).

We are also concerned at the method used to produce the TSCG Treaty that excluded meaningful involvement of the European Parliament and citizens.

We insist that the EU and its member states should observe scrupulously European and international instruments such as ILO conventions, the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the revised European Social Charter, to which the European Union should accede as well as to its Protocol providing for a system of collective complaints (1995).

For all these reasons, we demand a Social Compact for Europe, the contents of which we offer to discuss and agree upon at EU tripartite level.

The European Trade Union Confederation considers that the following elements should be included in this Social Compact:

COLLECTIVE BARGAINING AND SOCIAL DIALOGUE:

Free collective bargaining and social dialogue are an integral part of the European Social Model. Both must be guaranteed at the EU and national level. Each member state should put in place the relevant supporting measures; The autonomy of the social partners at national and European level as well as their role and position must be respected; there must be no unilateral intervention by the public authorities in collective bargaining or existing collective agreements; and coverage of workers by collective agreements should be maximized; Effective involvement of social partners, as from the diagnostic phase, in European economic governance and national reform plans is essential. Efforts to adapt to changing circumstances should be commensurate with peoples' means and not be borne by workers and their families alone.

ECONOMIC GOVERNANCE FOR SUSTAINABLE GROWTH AND EMPLOYMENT:

Urgent measures to bring the sovereign debt crisis to an end and give the ECB the role of lender of last resort, thus enabling it to issue Eurobonds. Growth programmes adapted to each country should be discussed, agreed and monitored with social partners; European industrial and investment policies aimed at meeting the economic and environmental challenges; priority should be given to investments in sustainable infrastructure, research and development, climate technology and renewable resources. They should not be included in the calculation of public deficits; Rules to secure a regulated, solid and transparent financial sector at the service of the real economy; Extra resources, raised from improved use of the European structural funds, the European Investment Bank, project bonds, and an adequately engineered financial transaction tax, should be allocated to social and environmental purposes; Stop EU pressure to liberalize public services which are a national responsibility; Decent wages for all, contributing to growth and internal demand; A youth guarantee for all young people in Europe, ensuring the provision of a decent job, or of adequate training opportunities, within four months of unemployment or leaving school; Measures to improve the quality of jobs and combat precarious jobs; fight abuses in the practice of part time, temporary and fixed term contracts; Active labour market policies including initiatives to support people with little or no links to the labour market.

ECONOMIC AND SOCIAL JUSTICE:

Redistributive and graduated taxation on income and wealth, and the end of tax havens, tax evasion, tax fraud, corruption and undeclared work;

Determined action against speculation;

Effective measures to secure equal pay and equal rights for work of equal value for all; collective agreements and equal wages should apply to all whatever the form of their contract, specifically when they work at the same work place;

Implementation of policies to end the pay gap between women and men;

Wage-setting to remain a national matter and to be dealt with according to national practices and industrial relation systems. Negotiations between social partners at the relevant level are the best tool to secure good wages and working conditions; the statutory minimum wage, in those countries where trade unions consider it necessary, should be increased substantially. In any event, all wage floors should respect Council of Europe standards on fair wages.

Harmonisation of the corporate tax base and minimum rates of taxation for companies, possibly with the introduction of a minimum rate of 25%, the current average level of imposition in Europe.

We call on European employers' organisations, EU institutions, national governments and supportive organisations to engage in a discussion on this ETUC proposal for a Social Compact for Europe.

BIJLAGE III

EUROPEAN TRADE UNION CONFEDERATION | BERNADETTE SÉGOL, GENERAL SECRETARY | BLD DU ROI ALBERT II, 5, B - 1210 BRUSSELS | +32 (0)2 224 04 11 | ETUC@ETUC.ORG | WWW.ETUC.ORG

EEN NIEUWE WEG VOOR EUROPA:

EVV-plan voor investering, duurzame groei en degelijke banen.

Goedgekeurd op de vergadering van het Uitvoerend Comité van 7 november 2013

INLEIDING

De economische en sociale situatie van de Europese Unie is alarmerend, vooral in de landen die in moeilijkheden verkeren. We zijn getuige van groeiende ongelijkheden, een toenemend gebrek aan geografisch evenwicht, stijgende werkloosheid – vooral bij jongeren – een dalende consumptie, een bedreigde sociale cohesie, stijgende politieke instabiliteit, de opkomst van anti-Europese groepen, en de instorting van lokale markten. Het is het resultaat van een bezuinigingsbeleid dat interne devaluatie, privatisering van overheidsdiensten en gesnoei in lonen, pensioenen en sociale uitkeringen aanmoedigde. We zitten vast in een negatieve economische spiraal en een verhoogde staatsschuld. De recessie is goed op weg om zich uit te breiden over heel Europa, met gevolgen voor de wereldwijde economie. Het beleid reikte echter geen oplossingen aan maar verscherpte de politieke en economische verschillen binnen de EU nog. De wanhoop van talloze werknemers in de meest getroffen landen brengt ze ertoe te immigreren naar andere lidstaten van de EU, op zoek naar een tijdelijke of vaste baan, zelfs buiten de gereguleerde arbeidsmarkt waardoor je situaties van gedwongen mobiliteit creëert in plaats van de gewenste bewegingsvrijheid.

De demografische evolutie, de schaarste van de natuurlijke grondstoffen, de stijgende energieprijzen, de rol van opkomende economieën in de internationale handel, de stijgende afhankelijkheid van ondernemingen t.a.v. knowhow en technologie en hardnekkige onzekerheden in de banksector zijn de weinig aantrekkelijke, extra uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden in het tweede decennium van de 21ste eeuw.

De recessie en de stagnatie van onze economieën is onze dringendste uitdaging. De vrije val van het bbp in bepaalde EU-landen moet gestopt en gekeerd worden. Er is een sterk herstelbeleid nodig, gedragen door een betrouwbare financiële sector ten dienste van de reële economie. Alleen zo kunnen we een aanhoudende stagnatie in de EU de mond snoeren en de overheidsfinanciën weer op de rails krijgen. De sanering van de staatsbudgetten moet gebeuren in stabiele economische fases, over een langere periode. De sanering moet sociaal evenwichtig zijn en kwalitatieve overheidsdiensten garanderen. Deze doelstelling kan gehaald worden indien er flexibel kan omgesprongen worden met het overheidstekort en/of wanneer in de mogelijkheid wordt voorzien om specifieke, productieve investeringen niet te onderwerpen aan de begrotingsbeperkingen van het stabiliteitspact.

Het EVV is ervan overtuigd dat de EU in staat is om deze crisis te beteugelen. Haar potentieel bestaat uit opgeleide personen, een stevige industriële basis, goede overheids- en privédiensten, vernieuwend onderzoek, kwaliteitsvolle opleidingsinstellingen, goed georganiseerde nationale stelsels, culturele rijkdom, een inclusief en toegankelijk sociaal model binnen de EU en een eurozone met een stabiele eenheidsmunt. Het potentieel moet dienen om de crisis te boven te komen, ten dienste van de mensen. Jammer genoeg wordt het potentieel verspild en niet verder uitgebouwd.

De EU moet haar krachten bundelen voor een betere, meer evenwichtige, voorspoedige, democratische en vreedzame toekomst. 2 ETUC/BS/lw-05/12/2013 Daarom moeten we investeren in de energieproductie, een daling van de consumptie om de energieafhankelijkheid te verminderen en een verminderde uitstoot van broeikasgassen.

Daarnaast zijn er investeringen nodig in duurzame industrieën (in het bijzonder KMO's) en diensten, in opleiding en onderwijs, onderzoek en ontwikkeling, moderne vervoersinfrastructuur, een nieuwe industrialisering van de EU, sterke privédiensten en kwaliteitsvolle overheidsdiensten.

We moeten nu van koers wijzigen voor de toekomst. We moeten zorgen voor een stabiel economisch klimaat, banen scheppen voor de 21ste eeuw en het welzijn van elke burger garanderen. Europa heeft nood aan een langetermijnherstelplan. Een herstelplan zou leiden tot een beter geïntegreerde Europese Unie en zou heilzaam zijn voor alle landen en een daad van solidariteit betekenen voor alle landen in moeilijkheden. Het plan is gebaseerd op democratie, stabiliteit en cohesie en zou sterk bijdragen tot de modernisering van de nationale economieën en tot een hogere productiviteit.

De handen in elkaar slaan binnen de Europese Unie voor duurzame investeringen en waardig werk

De politiek van interne devaluatie bleek negatief op het vlak van vraag en investering en leidde tot oneerlijke concurrentie inzake lonen, arbeidsvoorwaarden en arbeidsrecht. Deze trend moet worden gekeerd in het kader van een versterkte samenwerking.

Onderstaande maatregelen passen in deze versterkte samenwerking:

- een samenwerking op het vlak van belastingontduiking en-ontwijking en van belastingparadijzen via een uitgebreid informatienetwerk en een samenwerking tussen nationale belastingautoriteiten, net als een harmonisering van de grondslag voor vennootschapsbelasting;
- een hervorming van de financiële markten voor een nieuw Europees evenwicht
- een grotere samenwerking tussen nationale autoriteiten en overheidsdiensten ter bevordering van kwalitatieve overheidsdiensten op lange termijn;
- de inspraak van sociale partners in de versterking van de sociale dialoog, collectieve onderhandelingen en de werknemersmedezeggenschap, vooral in het kader van de economische governance op nationaal en Europees niveau, vorming en hervorming van de arbeidsmarkt;
- de bevordering, naleving en ontwikkeling van Europese sociale normen in de strijd tegen onzekere jobs en in ruil voor kwalitatieve jobs.

Bepaalde landen in moeilijkheden hebben nood aan bijkomende maatregelen om hun economie te stabiliseren en om betrouwbare nationale structuren op te zetten.

De bepalingen van de bestaande bilaterale en multilaterale leningsovereenkomsten verlengen, in het bijzonder voor de nieuwe langetermijninvesteringen, en daarbij de rentevoet aanzienlijk doen dalen, zou zekerheid en economische ontwikkeling waarborgen. In deze context kunnen euro-obligaties soelaas bieden voor landen die kampen met wilde speculatie en daarnaast een efficiënt middel zijn voor productieve investeringen. Dit betekent ook een herziening van het mandaat van de ECB om deze instantie de rol van kredietverstrekker in laatste instantie toe te kennen.

De Europese begroting en de structurele fondsen in het bijzonder moeten duurzame groei, investering en kwalitatief werk ondersteunen. Zowel niet-uitgegeven fondsen als nieuwe structurele fondsen moeten beschikbaar gesteld worden voor de prioriteiten van het herstelplan conform de doelstellingen van de strategie EU 2020. Structurele fondsen moeten makkelijker kunnen worden aangewend door de procedures te vereenvoudigen en de bronnen voor cofinanciering niet mee te nemen in de doelstellingen inzake schuld en deficit.

De EU heeft nood aan een herstelplan voor een duurzame groei en degelijke banen

Een incentive op korte termijn zoals aanbevolen in 2009 volstaat niet langer. We hebben vooruitzichten op langere termijn nodig om de toenemende moeilijkheden en verdeeldheid in de EU te overwinnen. Ons voorstel is te streven naar een bijkomende jaarlijkse investering van 2% van het bbp gedurende 10 jaar.

De bedoeling is:

- de welvaart te verzekeren, alsook voldoende degelijke, duurzame banen, in het bijzonder voor jongeren;
- duurzaam te zijn, zodat de cohesie van de Europese samenlevingen behouden blijft en aangepast is aan de ecologische, sociale en demografische uitdagingen;

- democratisch gecontroleerd te worden;
- gelanceerd te worden als een supranationaal pan-Europees project eerder dan als de som van verschillende herstel- of nationale investeringsprogramma's;
- de nodige kortetermijnmaatregelen in te voeren in de context van de langetermijnuitdagingen en ze te behouden, zelfs tijdens een economische heropleving;
- marktregels en beleidslijnen te bepalen, die privé-investeringen de weg doen vinden naar innoverende toekomstprojecten;
- te beschikken over een stevige financiering en tegelijkertijd de Europese landen de mogelijkheid te geven om fiscale inkomsten te genereren om openbare diensten aan te bieden en hun schuld af te bouwen;
- bij te dragen tot inkomstenherverdeling om ongelijkheden tegen te gaan en armoede op nationaal en Europees niveau te bestrijden;
- hand in hand te gaan met fiscale aanmoedigingsmaatregelen voor investeringen die de toename van duurzame, degelijke banen bevorderen en die bedrijven aansporen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

De rijke en economisch sterkere landen en groepen zullen meer moeten bijdragen aan de financiering van toekomstige investeringen.

Zo'n plan moet openstaan voor alle Europese landen, maar de investeringen zullen enkel gaan naar landen die bijdragen tot het plan.

De toewijzing van investeringen kan gebaseerd zijn op oude EU- en EIB-prioriteiten, waaronder:

- Energietransformatie (zie stappenplan energie 2050, Europese Commissie);
- Netwerken en vervoersinfrastructuur (bv. trans-Europees vervoersnetwerk – RTE-T);
- Onderwijs en opleiding;
- Uitbreiding van breedbandnetwerken;
- Industriële toekomst (steun aan KMO – op voorwaarde dat ze de wettelijke en cao-regels toepassen, alsook energie-efficiëntie en rationaal gebruik van hulpbronnen, leningen tegen lage interesten, programma voor microkredieten, enz.);
- Openbare en privé-diensten (bv. stadsrenovatie, gezondheid en sociale bescherming);
- Aangepaste infrastructuur en huisvesting voor ouderen;
- Sociale huisvesting;
- Bevordering van duurzaam waterbeheer.

Pan-Europese investeringsprojecten moeten samen met nationale investeringsprojecten worden ontwikkeld. Investeringsprojecten met de grootste impact op de binnenlandse economische activiteiten moeten prioritair zijn. Ze moeten ook coherent zijn met de toewijzing van investeringen teneinde de beste vooruitzichten te bieden op het vlak van toekomstige financiële rentabiliteit.

Naar democratische institutionele regels en financiering van het herstelplan

Er is een Europese instelling nodig om het plan te beheren. Zo'n instelling zal toegang geven tot financiële middelen in de hele Europese Unie en kan Europese lange termijn obligaties uitgeven met relatief lage interestvoeten als basis voor de financiering van investeringen overal in Europa.

Er zijn verschillende mogelijkheden om het financiële beheer van het herstelplan en de democratische controle ervan te verzekeren, bijvoorbeeld:

- het gebruik van (een) bestaande instelling(en), zoals de EIB. In dat geval zou de democratische controle van de strategische beleidslijnen en de supervisie van het plan gewaarborgd moeten worden en de coördinatie ervan verzekerd. Het Europees parlement zal moeten beslissen over de wijze waarop dat dient te gebeuren. De sociale partners moeten worden betrokken bij elke stap in het democratisch proces;

- de oprichting van een nieuw orgaan voor het beheer, de coördinatie en de supervisie van het Europees investeringsprogramma. De lidstaten, het Europees Parlement en de Europese Commissie moeten de instantie bepalen en definiëren. De sociale partners moeten worden betrokken bij elke stap in het democratisch proces.

In beide gevallen zou de instelling het initieel maatschappelijk kapitaal ontvangen en beheren en nadien bijkomend kapitaal ophalen via de uitgifte van lange termijn obligaties met jaarlijkse interesten, rekenend op de grote volumes spaargeld, zowel binnen als buiten de EU, op zoek naar veilige investeringskansen.

De standaardmethode zou moeten zijn: rechtstreekse investeringen, lage-interestleningen, investeringssteun en/of de recent ingevoerde projectobligaties.

Die zouden er komen op de vraag van ondernemingen, nationale regeringen, regionale en lokale autoriteiten en andere organisaties in de lidstaten. Het succes hangt dus af van een toereikende stroom van kwaliteitsvolle projecten.

De interesten voor leningen afgesloten door organen uit de publieke sector kunnen worden gefinancierd door extra fiscale inkomsten door een herstel van de economie.

De leningen aan de privésector moeten commercieel levensvatbaar zijn en dus een rendement opleveren.

Om de interestvoeten van obligaties van 10 jaar zo laag mogelijk te houden moet de Europese instelling die de obligaties uitgeeft, gezien worden als een solvete schuldenaar met goede ratings op de financiële markten. Ze zal dus voldoende eigen fondsen moeten hebben. De lidstaten zullen beslissen over de wijze waarop die eigen fondsen worden samengesteld. De werknemers en belastingplichtigen hebben al het gewicht van de crisis moeten dragen. Het wordt nu dus tijd dat de rijksten ook deelnemen aan de eenmalige financiering van het kapitaal van de Europese bewaker van groei en investeringen, bijvoorbeeld via een eenmalige vermogensbelasting.

De lidstaten zouden kunnen beslissen om de niet-bestede gelden van structurele fondsen aan te wenden voor het eigen vermogen en/of de structurele fondsen te gebruiken als een co-garantie voor leningen.

De initiële terugbetalingsvoorwaarden zijn zeer voordelig en hebben enkel betrekking op interesten op lange termijn kredieten. Hoewel het bedrag mettertijd toeneemt, in het bijzonder als de eerste leningen moeten worden terugbetaald, gaat het altijd om een klein bedrag in vergelijking met de toename van de fiscale inkomsten, in de veronderstelling dat die tegelijk met het bbp toenemen, zodra de groei hersteld is.

Het is dus niet nodig om het belastingtarief te verhogen of nieuwe belastingen in te voeren. De lidstaten kunnen evenwel kiezen hoe ze bijkomende inkomsten genereren.

De inkomsten uit de financiële transactietaks zouden kunnen bijdragen aan de financiering van het startkapitaal dat de nationale regeringen zouden moeten storten of aan de financiering van de interesten van de leningen.

De resultaten voorspellen

Een investeringsplan op lange termijn zou de nationale inkomens en het aantal jobs op de volgende wijze moeten verhogen:

- de directe gevolgen van de investeringen, die resulteren in meer jobs in de bouwprojecten en de stijgende vraag die daaruit zal voortvloeien;
- een substantiële verhoging van de fiscale inkomsten zou meer dan voldoende zijn om de leningen terug te betalen;
- er kunnen voor de komende jaren redelijke voorspellingen gedaan worden van de gevolgen voor de inkomens en de jobs.

De voorgestelde jaarlijkse investeringsverhoging van 2% van het Europees bbp zou bijkomende privé-investeringen weer op gang moeten brengen en dus op grote schaal moeten leiden tot de modernisering van de privésector.

Op lange termijn zou de investeringscampagne voor een grondige herziening van de Europese nationale economieën op het vlak van energiebeleid tot 11 miljoen voltijdse en innovatieve nieuwe jobs moeten opleveren (zie bijlage 1).

Een kwantitatieve groei en veel jobs vormen eveneens de beste basis om het schuldniveau naar beneden te halen en tot een duurzame begroting te komen.

Ons plan zal een extra stimulans geven aan de EU-landen op het vlak van groei en werkgelegenheid waardoor ze hogere directe en indirecte fiscale inkomsten zullen kunnen genereren d.m.v. inkomensbelastingen, btw, vennootschapsbelastingen, alsook d.m.v. sociale bijdragen. Daarnaast zullen ze ook de kost van de werkloosheid kunnen doen dalen. De opgelopen schuld zal op die manier sneller terugbetaald worden.

De investeringsuitgaven voor het opzetten van nieuwe infrastructuren voor onderwijs, opleiding, onderzoek, gezondheidszorg en andere diensten zullen maar significante langetermijngevolgen hebben als de huidige uitgaven het mogelijk maken om het noodzakelijke personeel aan te werven. De creatie van degelijke jobs botst met het bezuinigingsbeleid: de verminderde overheidsuitgaven hebben in heel veel gevallen geleid tot emigratie en braindrain.

De langetermijngevolgen, eens de investeringsprojecten voltooid, kunnen niet met precisie geschat worden, maar ze zouden toch aanzienlijk moeten zijn. Energieomzetting bijvoorbeeld zou de co2-uitstoot en de Europese afhankelijkheid van energie-import moeten verminderen, wat een mogelijke besparing van 300 miljard op de Europese energiefactuur zou opleveren. Dit is een van de belangrijkste factoren van de competitiviteit van morgen. Zo zal Europa aanzienlijk kunnen bijdragen tot een beperking van de impact van de wereldwijde klimaatcrisis en een voorbeeldfunctie vervullen voor andere economische regio's in de wereld.

BIJLAGE IV

FNV BELEIDSVISIE KOOVKRACHT EN ECHTE BANEN

BEZUINIGEN IS GEEN WERK

De werkloosheid loopt snel op tot een onaanvaardbaar hoog niveau en de koopkracht daalt al jaren achtereen. Het kabinet erkent met het nieuwe begrotingspakket dat dit een groot probleem is en dat daar wat aan gedaan moet worden. In het pakket benadrukt het kabinet steeds dat de maatregelen er op gericht zijn om koopkracht te verbeteren, meer zekerheid te bieden en werkgelegenheid te creëren. Over de gehele kabinetsperiode blijft de koopkracht echter nog steeds flink dalen, waardoor het herstel langer zal duren.

Dat is ook geen wonder: ook dit pakket moet nog steeds 6 mld bezuinigen. Hierdoor wordt elke maatregel die de economie weer aanjaagt gelijk weer teniet gedaan door een bezuiniging of lastenverzwaring ergens anders. Opschrijven dat werkgelegenheid en koopkracht topprioriteit hebben werkt niet als de investeringsagenda vervolgens ontbreekt. Bezuinigen is geen werk.

Dit terwijl het ook anders kan. De FNV pleit daarom voor investeringen in de kwaliteit van de samenleving. Dit vraagt om meer en kwalitatief goede banen, goede voorzieningen en eerlijk delen. Het is van belang dat de koopkracht op peil blijft en de lasten eerlijk verdeeld worden. Mensen die hun baan verliezen hebben te maken met de grootste inkomensachteruitgang. Ook daarom is het van belang nu serieus te investeren in banen en mensen en niet alleen met een pakket aan maatregelen te komen waaruit iedereen iets moois kan aanwijzen, maar dat bij elkaar opgeteld niet meer is dan een druppel op een gloeiende plaat.

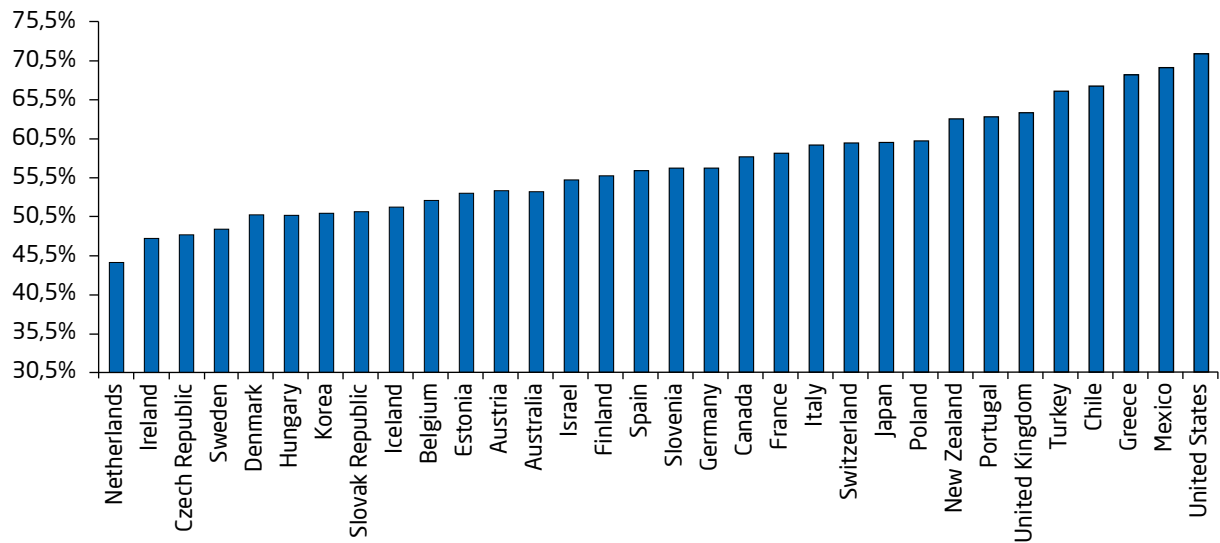
WAT IS HET PROBLEEM VAN DE NEDERLANDSE ECONOMIE?

De kredietcrisis/eurocrisis heeft grote gaten geslagen in de Nederlandse economie. De werkloosheid is gestegen tot 700.000 mensen en neemt nog verder toe. En daarmee ook in de overheidsfinanciën. Het begrotingstekort ligt boven de Europese norm van 3%. De politiek zegt dat het begrotingstekort het probleem van de Nederlandse economie is, maar is dit het grote probleem van Nederland?

1. DE BINNENLANDSE MARKT KRIJGT DE GROOTSTE KLAPPEN

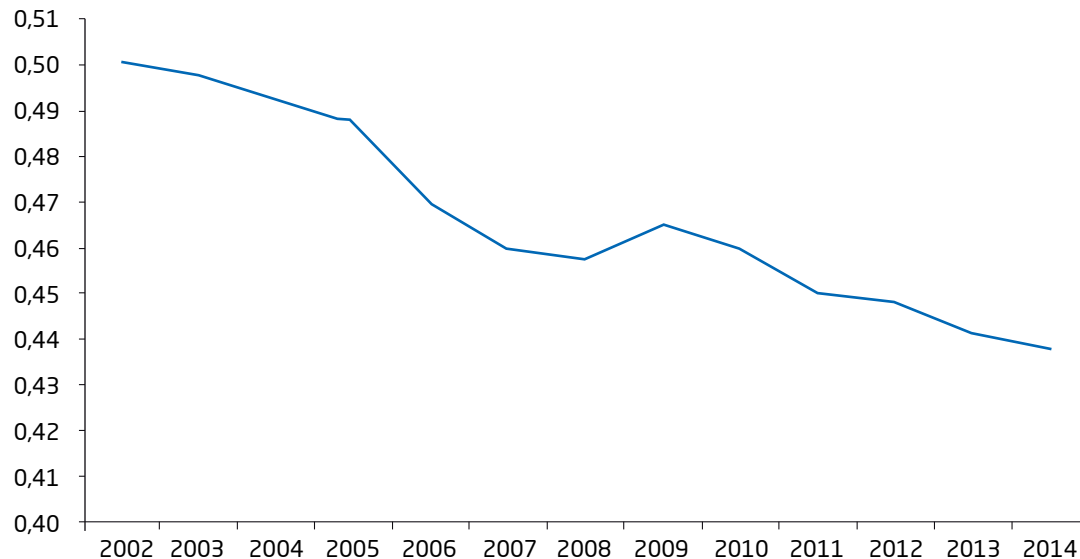
Als we onze politici moeten geloven, ligt de sleutel in het herstellen van economische groei in het buitenland: als we maar voldoende exporteren, gaan we vanzelf weer groeien. Voor de Nederlandse economie is de export inderdaad erg belangrijk, maar op dit moment ligt daar het probleem niet. Het zijn juist de bedrijven die vooral van de Nederlandse markt afhankelijk zijn die het zwaar hebben, zoals de detailhandel.

Private bestedingen als % BBP

Maar dat is toch logisch in een crisis? Zeker, als het economisch minder gaat, wordt er minder gekocht. Het plaatje hierboven laat echter zien dat de uitgaven van huishoudens in Europees perspectief het laagste liggen. Onderstaand plaatje laat de ontwikkeling van consumptie in Nederland zien: ook hier wordt weer duidelijk dat het herstel vooral langer duurt doordat de binnenlandse vraag achterblijft.

Consumptie als % BBP in Nederland

2. DE PRIVATE SCHULD IS HET PROBLEEM

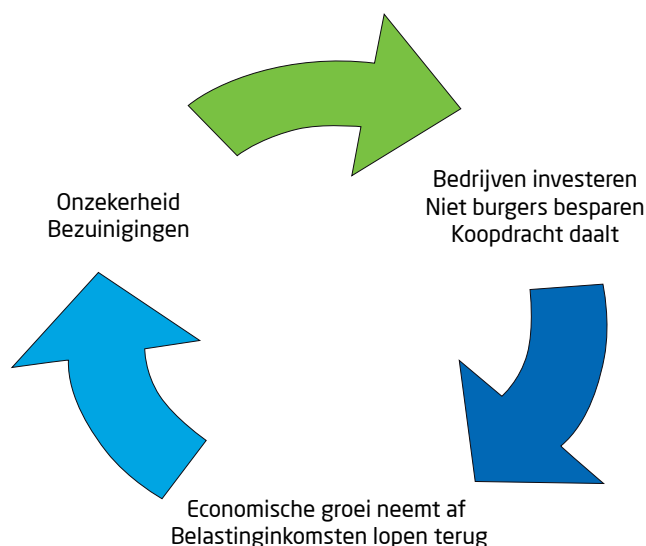
Hoe komt het dat die binnenlandse vraag zo is ingestort? Vijf jaar geleden brak de kredietcrisis uit. Banken hadden jarenlang gespeculeerd met geleend geld om zelf enorme winsten te kunnen maken en bonussen te kunnen betalen. En ondertussen leenden banken steeds meer geld uit aan burgers. Met al dat geleende geld werden huizen gekocht. Dezelfde huizen, maar voor steeds hogere prijzen. Zo ontstond een zeepbel op de huizenmarkt. Die zeepbel knapte in de VS in 2007/2008. Daardoor kwamen banken in grote problemen en sommigen gingen zelfs failliet.

Langzaam werd duidelijk dat in Nederland ook een zeepbel op de huizenmarkt was ontstaan. Ook hier werden huizen gekocht met steeds meer geleend geld. Mensen konden een hypotheek krijgen die 25% hoger was dan de waarde van het huis. En de hypotheekschuld werd (anders dan vroeger) niet altijd afgelost. Daardoor zijn de schulden van huishoudens enorm opgelopen. De totale hypotheekschuld is nu 110% BBP, dat is 2 keer zo veel als mensen in totaliteit verdienen en veel hoger dan de staatsschuld.

Die schulden moeten mensen nu aflossen, waardoor ze hun geld niet aan andere dingen kunnen uitgeven. Hierdoor staat de binnenlandse vraag onder druk. Doordat het kabinet allerlei lastenverzwaringen doorvoert daalt de koopkracht van mensen en daalt de binnenlandse vraag nog verder. Daardoor duurt het nog langer voordat we uit de crisis komen.

3. MENSEN ZIJN ONZEKER

Mensen zijn onzeker en hebben minder te besteden waardoor ze minder geld uitgeven. Doordat mensen minder uitgeven, hebben bedrijven het nog moeilijker en moeten ze mensen ontslaan, die daardoor nog minder koopkracht hebben. Daardoor lopen de belastinginkomsten terug en de uitgaven op. Vervolgens gaat het kabinet weer extra bezuinigen, waardoor de koopkracht van mensen verder daalt terug en het herstel van de economie dus langer duurt. Daar komt bij dat mensen door die jaarlijkse begrotingsdansen niet weten waar ze aan toe zijn en daardoor geen plannen durven te maken voor de toekomst. Het consumentenvertrouwen is nog nooit zo laag geweest. We zitten dus in een negatieve spiraal.

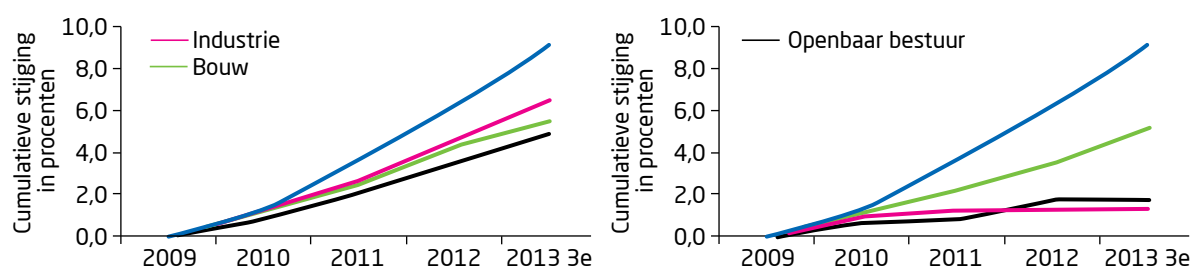
Daar zit het probleem. En daar hebben mensen goede redenen voor. Pensioenen worden gekort of dreigen gekort te worden. Huiseigenaren zien dat hun hypotheek hoger is dan de waarde van de woning. Daardoor kunnen zij niet verhuizen. Deze huishoudens besluiten daarom om geld op de hypotheek af te lossen. En aangezien je geld maar één keer kunt uitgeven is er geen geld meer om een nieuwe auto, tv of meubels te kopen omdat de vaste lasten flink gestegen zijn. Mede door die onzekerheid, de beperkte bestedingsruimte en doordat de hand op de knip blijft hebben de sectoren die sterk afhankelijk zijn van uitgaven van consumenten het nog steeds moeilijk. Er is veel minder te bouwen waardoor bouwbedrijven over de kop gaan en bouwvakkers op straat komen te staan. Sinds 2008 zijn er 70.000 banen verloren gegaan in de bouw, 70.000. Dat is 1 op de 6 banen in de bouw. En het einde is nog niet in zicht. Ook in de detailhandel vallen zware klappen omdat de omzet nog steeds terugloopt. En de sector die normaal gesproken de binnenlandse vraag zou moeten aanjagen, de overheid, ontslaat ook in grote getale werknemers. Mensen die werkloos worden krijgen te maken met de grootste daling in het inkomen.

Al die werklozen krijgen een WW-uitkering en als ze daar geen recht meer op hebben misschien een bijstandsuitkering. En wie een uitkering heeft geeft natuurlijk weer minder uit. Het vertrouwen onder consumenten loopt door al die ontslagen nog verder terug, en de neerwaartse spiraal versneld nog meer.

Een ander probleem is dat steeds meer mensen in onzekere banen werken. Tijdelijke contracten, onzekerheid over het aantal uren dat je kunt werken en steeds vaker beperkte toegang tot de sociale zekerheid. Geen wonder dat mensen minder uitgeven als het onduidelijk is hoeveel je volgende week of volgende maand kunt werken, als er al werk is. Die groter wordende groep werkenden in onzekere banen brengt dus onze economie alleen maar verder in de problemen.

4. LONEN BLIJVEN AL JAREN ACHTER OP DE INFLATIE

Ondanks dat het in de exporterende delen van de economie goed gaat, blijven de lonen in alle sectoren ver achter bij de inflatie, waardoor het voor huishoudens nog lastiger wordt om schulden af te bouwen.

WAAROM WERKT HET KABINETSBELEID NIET?

Het probleem dat het herstel van de Nederlandse economie zo lang duurt zit dus niet in de staatsschuld en het tekort van de overheid. Het kabinet probeert ons wijs te maken dat dit het probleem is. Dat Nederland af moet van de staatsschuld en het tekort. Dat dat zou goed zijn voor de economie. Maar het is helemaal niet erg om schuld te hebben of een tekort. Als daar maar wat tegenover staat. Een bedrijf dat een investering doet, bijvoorbeeld het bouwen van een nieuwe fabriekshal, betaald dat gedeeltelijk met geleend geld. Dat vindt niemand gek. Als de overheid een snelweg aanlegt of geld in onderwijs steekt is dat ook een investering. Daar mag de overheid best voor lenen. De reden dat de overheid ons wijs probeert te maken dat we geen tekort mogen hebben is dat zij daarmee zichzelf een vrijbrief geeft om te bezuinigen en de lasten te verzwaren. Vooral de VVD wil een kleine overheid, die misbruiken het huidige tekort om hun lang gekoesterde wens van een kleinere overheid er nu doorheen te drukken.

Is de staatsschuld dan niet enorm hoog? De staatsschuld is nu 75% van het BBP. Dat is hoger dan de Europese norm, maar wijkt niet echt af van het gemiddelde over de laatste tientallen jaren. Duitsland, het voorbeeld voor Europa heeft een staatsschuld van 81% BBP.

Maar zo'n hoge staatsschuld kost toch ontzettend veel rente? Dat zou je denken, maar de rente was nog nooit zo laag als nu. Als de overheid nu voor 10 jaar geld leent betaald zij daar 2,2% rente over. Dat is ontzettend weinig. En ook veel lager dan de rente waarvoor huishoudens kunnen lenen.

En het overheidstekort, is dat niet veel te hoog? Volgens de Europese normen mag het tekort niet hoger zijn dan 3%. Het tekort in Nederland is nu 3,2%, dus iets te hoog. Daar zijn goede redenen voor. De hoge werkloosheid zorgt voor extra WW-uitgaven. Omdat er minder mensen werk hebben komt er minder loonbelasting binnen en omdat mensen minder geld uitgeven komt er minder BTW binnen.

Dan is het logisch dat het tekort toeneemt. In het verleden vonden wij dat in Nederland volstrekt normaal. In mindere tijden loopt het tekort op, in goede tijden loopt het tekort terug.

Het kabinet gebruikt nu dus willens en wetens de 3% norm om te bezuinigen. Wat komt er eigenlijk terecht van die bezuinigingen. Werken die wel? Sinds 2011 voeren de diverse kabinetten voor € 51 miljard aan bezuinigen door. Ongerekend is dat €6.000 per gezin. De maatregelen hebben een grootte van 6,5% BBP. Daarmee zou Nederland geen tekort meer hebben, maar juist een overschot. Niks is echter minder waar. Het tekort van Nederland is met iets meer dan 1% gedaald ipv 6,5%. Het kabinetsbeleid werkt dus niet. Ondertussen loopt de werkloosheid verder op. Maar hoe kan dat dan?

Zoals eerder al aangegeven zijn de tekorten bij de overheid niet de oorzaak van de crisis in Nederland, maar een gevolg van andere problemen. Nederlandse huishoudens hebben in het verleden veel te veel geleend. Nu de huizen onder water staan willen mensen voor een deel hun hypotheek af lossen. De private schulden zijn dus het probleem, niet de overheidsschuld. Wil je kunnen aflossen, dan bezuinig je op andere uitgaven, wat voor de totale economie ongunstig is. De overheid zou de mensen die willen aflossen een handje kunnen helpen, maar de overheid doet totaal wat anders. Zij bezuinigt en verzwaart de lasten van mensen fors. Door de belasting op arbeid te verhogen, de BTW omhoog te gooien, het eigen risico te verhogen, de kinderopvang veel duurder te maken etc. etc. Gezinnen houden daardoor alleen maar minder geld over. Daardoor kunnen zij minder uitgeven en minder aflossen. Sinds het begin van de crisis is de koopkracht gemiddeld met 5,5% gedaald, met uitschieters naar meer dan 10% voor bijvoorbeeld chronisch zieken en gehandicapten. Dat zorgt voor de negatieve spiraal van minder uitgeven, waardoor er weer banen verloren gaan en waardoor er uiteindelijk ook veel minder belastinggeld binnen komt dan de overheid voor ogen had. Mensen die hun baan verliezen verliezen trouwens tientallen procenten aan koopkracht.

Daarnaast breekt de overheid de publieke sector structureel af. In de thuis- en ouderenzorg staan 80.000 banen op het spel. Bij defensie gaan er na de 12.000 ontslagen van vorig jaar nog eens 2.400 mensen uit. En als gevolg van de decentralisaties verdwijnen er duizenden banen bij gemeenten/jeugdzorg etc. Al die mensen die door de bezuinigingen op straat komen te staan hebben nu geen uitzicht op ander werk, immers overal loopt het werk terug door de crisis. Dat versterkt het tekort bij de overheidsfinanciën weer, omdat de mensen die de overheid ontslaat een uitkering ontvangen en minder kopen. En ondertussen loopt de werkloosheid op richting de 700.000. Eén op de 11 mensen is werkloos. In plaats van te investeren in de economie bezuinigd het kabinet veel te veel en boort daarmee economisch herstel de grond in. De overheid zou zich nu dus niet zorgen moeten maken om de overheidsfinanciën, maar om achterblijvende inkomens de hoge schulden van huishoudens.

WAT ZIJN DE OPLOSSINGEN?

1. INVESTEREN IN PLAATS VAN BEZUINIGEN

De overheidsschuld is niet het probleem van de huidige crisis in Nederland. Het probleem ligt bij de private schulden. Daar moet het één en ander aan gebeuren. Dat kan door de koopkracht van mensen te verbeteren en door meer werkgelegenheid te creëren (minder te bezuinigen).

2. DUIDELIJKHEID IN PLAATS VAN TOMBOLA

Elk jaar rond maart is het weer hetzelfde verhaal: de bezuinigingen hebben verrassend genoeg niet geleid tot economische groei, waardoor er weer extra bezuinigd moet worden. Elk jaar maakt het kabinet mensen dus weer onzeker over hoe ze nu weer geraakt gaan worden en welke publieke voorzieningen nu weer zelf betaald moeten worden. Geen wonder dat mensen meer gaan sparen, omdat ze niet meer kunnen vertrouwen op regelingen van de overheid. Dat is funest.

Elk jaar komt het kabinet vervolgens weer met een bijeengeschaapt pakket van lastenverzwaringen en bezuinigingen. Zo ook dit jaar weer. Koopkracht en werkgelegenheid zou het moeten opleveren volgens de ronkende teksten. Maar als de maatregelen bij elkaar 6 miljard moeten opleveren, begrijpt iedereen dat het koopkracht kost. Werkgelegenheid creëert het misschien wel, maar alleen voor hun politieke achterban.

3. MEER WERKGELEGENHEID

Het kabinet is nu bezig de collectieve sector te slopen, zonder dat het overheidstekort afneemt. Dat moet teruggedraaid worden. Daarmee worden banen behouden en verloren gegane banen nieuw leven ingeblazen. Dat geeft vertrouwen en zorgt ook voor meer overheidsinkomsten, via loonbelasting etc.

4. VERBETEREN VAN DE KOOPKRACHT

De lasten van burgers zijn de afgelopen jaren stevig verhoogd. Ook naar de toekomst gaan deze lastenverzwaringen door. Dit moet stoppen. Burgers moeten de ruimte in hun portemonnee krijgen om geld uit te geven en hun schulden af te lossen. Alleen dan gaat de economie weer aan de praat en komen er banen bij in de marktsector. Dan draaien we de negatieve spiraal om.

5. ECHTE BANEN, KWALITEIT VAN WERK

Werknemers hebben recht op gewoon goed werk. Banen van tenminste 32 uur, waarmee je een fatsoenlijke boterham kan verdienen. Banen ook waarvan je weet dat je volgende maand of volgend jaar nog steeds welkom bent. Dan zijn mensen bereid te investeren in hun werk. En banen waarin mensen hun werk goed kunnen doen. De tijd hebben om hun taken goed uit te kunnen voeren. En managers die hun collega's helpen in plaats van de les lezen.

6. GOEDE LOONSVERHOOGING

Verder is er alle ruimte voor goede loonsverhogingen in de exporterende sectoren. Daar gaat het immers goed mee. Nederland exporteerde nog nooit zoveel als nu.

Sinds 2008 zijn Nederlandse producten 10% goedkoper geworden dan dezelfde goederen uit het buitenland. Nederland exporteert op jaarbasis voor € 60 miljard euro meer dan het importeert. Internationale organisaties als het IMF en de OECD en in mindere mate het CPB en de Rabobank vinden dat het Nederland teveel exporteert en te weinig importeert. Dit komt ook door de lage bestedingen.

Daarom stelt de FNV een looneis van 3%. Als de mensen die in deze sectoren werken extra inkomen krijgen kunnen zij dat gebruiken om hun schulden mee af te lossen en om extra uit te geven, waarmee zij de economie weer aan de praat krijgen. Daarnaast ontvangt de overheid dan ook nog eens extra loonbelasting.

7. OVERIGE PUNTEN

De bouwsector moet aan de praat geholpen worden. Dan kunnen de 70.000 werkloze bouwvakkers weer aan de slag. Dat mensen nu minder geneigd zijn om huizen te kopen is nog geen reden om niet te bouwen. Nog steeds is er een tekort aan goed betaalbare huizen. En dat tekort loopt alleen maar op als er nu niet gebouwd wordt.

Is het dan helemaal niet nodig om de overheidsfinanciën aan te pakken? Natuurlijk is de FNV ook voor gezonde overheidsfinanciën. Daarvoor zijn ook belangrijke stappen gezet in de afgelopen jaren. Het afbouwen van de hypotheekrenteaftrek, het tegengaan van verspilling van de zorguitgaven en gericht investeren om de economie te versterken. Zelf heeft de FNV natuurlijk ook een aantal maatregelen ondertekend die de overheidsfinanciën gezond helpen maken. Denk aan het aan het werk helpen van gedeeltelijk arbeidsgeschikten, het verhogen van de AOW-leeftijd (veel geleidelijker dan kabinet voorstelt), het energieakkoord of de WW die weer in handen komt van sociale partners.

BIJLAGE V

INDUSTRIALL EUROPE MANIFESTO- PUT INDUSTRY BACK TO WORK

The financial and resulting sovereign debt crises have severely affected Europe's industrial fabric. Manufacturing capabilities, once lost, are hard to recover. Industry, however, is not only crucial for economic recovery in the aftermath of the crisis, but also for the development of new products and activities. The EU must not lose its ability to innovate, develop and manufacture products and services that live up to the great challenges of our society.

For the legislative period of 2014-2019, industriAll Europe calls on the representatives of the European Parliament and European Commission to:

1. RESTART THE ECONOMY!

In order to revitalise sustainable economic growth in Europa, internal demand needs to be strengthened. We are in dire need of investments in our industrial and transport infrastructure. The European Trade Union Confederation (ETUC) has put forward a concise proposal called "A new path for Europe" that calls for tapping additional revenue streams and investing them in job creation, which IndustriAll European Trade Union fully supports.

2. MAKE ECONOMIC GOVERNANCE SOCIALLY AND DEMOCRATICALLY RESPONSIBLE!

Austerity policies have failed! They have eroded demand and threaten social stability throughout the whole continent. Better burden sharing between 'deficit' and 'surplus' countries is needed in the revival of the European economy. As there is no clear legal basis for measures that the "Troika" of the ECB, IMF and EU Commission is imposing on bail out countries, it should be dissolved and replaced by a democratically controlled coordination mechanism.

3. FOSTER THE SOCIAL DIMENSION OF INDUSTRIAL POLICY!

The ongoing dismantling of social dialogue and of the European social model must be stopped as it erodes Europe's capacity to innovate. Europe's competitiveness relies on a highly-qualified workforce. The functioning of our social systems must therefore be maintained at all costs so that Europe's highly-skilled workforce can exploit its potential to the fullest. The autonomy of the social partners must be fully respected and workplace democracy should be extended. Industrial policy requires a functioning social dialogue.

4. PUT THE FINANCE SECTOR BACK IN ITS PLACE!

Restoring a fully functional financial system that serves the needs of the real economy is an urgent priority. Retail and investment banking need to be separate and a broad Financial Taxation Tax (FTT) needs to be introduced to discourage speculation.

5. CREATE NEW QUALITATIVE JOBS!

Life cycle thinking and decoupling of economic growth from environmental degradation have become drivers of growth for a competitive manufacturing sector. The EU has to exploit synergies between industrial and environmental policies, increase innovation on resource efficiency and support companies in the just transition towards a sustainable economy.

6. SUPPORT INNOVATION!

The transition towards a knowledge driven, sustainable growth model creates new opportunities for growth. Therefore innovation policies need to be reinforced and focus on competence development, new innovation infrastructure, dynamic standards, innovative procurement and knowledge diffusion. A stronger commitment to promoting continuous education and training, in particular STEM (science, technology, engineering, mathematics) and investments in KETS (Key Enabling Technologies) are highly necessary.

7. REINVENT THE TRADITIONAL INDUSTRIAL SECTORS!

Manufacturing innovation is not restricted to high-tech sectors but can potentially fuel a wide range of existing industrial infrastructures that form the basis of a prosperous economy. We need to anchor these traditional activities and upgrade infrastructure via investments in new production technology in order to increase productivity in traditional industries and develop human-oriented, manufacturing organisation concepts.

8. MAXIMISE THE SOCIAL AND ECONOMIC BENEFITS OF ICT!

Employment in the Information and Communication Technologies (ICT) sector is growing by an average of 3% per year within the EU. Technological developments in the sector are moving fast and have a heavy impact on virtually all economic activities. The EU therefore has to urgently tackle the projected skills shortages in ICT and develop a strategy to restore the capability to design and manufacture electronic components in Europe.

9. ADDRESS THE DEMAND SIDE OF INDUSTRIAL POLICY!

Industrial policy has neglected the demand side for far too long. Without increasing wages, internal demand will not recover. Moreover, it is also important to create the necessary conditions for successful market introductions of innovative products and services by strengthening public procurement and investments as tools to generate new demand.

10. STRIVE FOR SUSTAINABLE, AFFORDABLE AND SECURE ENERGY!

The challenge for energy policy is manifold: maintaining the competitiveness of the European economy, especially for energy intensive industries, promoting European global leadership in climate technologies and delivering on climate objectives. The EU should push for international agreements on CO2 reduction and emissions trading while taking into account the fact that affordable energy prices are of utmost importance to preserve the competitiveness of Europe's industry and prevent households from suffering from energy poverty.

11. MAKE GLOBAL TRADE WORK FOR WORKERS AND GET THE INSTITUTIONAL FRAMEWORK RIGHT!

A sustainable and fair global trading system that takes into account the needs of both developed and developing countries and ensures that trade policy is fully supportive of social development is urgently needed. Within the EU, there is a need for more transparent decision-making, stronger involvement of the European Parliament and better cooperation between national, regional and European policy levels.

See our website for the full version of the Manifesto www.industrialall-europe.eu

BIJLAGE VI

UNI EUROPA - MANIFESTO ON SERVICES

UNI Europa is the European Trade Union Federation representing more than seven million employees in the European services industry. Together, we fight for an innovative and quality-oriented services industry which, driven by fair competition in the single European market, creates sustainable growth and quality employment. Quality Jobs for Quality Services – A UNI Europa Manifesto for Services

GROWTH AND EMPLOYMENT CREATION IN AN INCLUSIVE EUROPEAN ECONOMY

As the European Treaties (e.g. Arts. 3 and 151 TFEU) unambiguously state, European integration follows the aim of generating social progress. The Treaties thereby give expression to the firm belief standing at the heart of UNI Europa's work: The European project must serve to improve living and working conditions in every corner of a peaceful continent.

In sharp contrast to this vision, unacceptable levels of unemployment and inequality currently threaten social cohesion in Europe. The European dream is hollowed out by the combination of austerity and wage moderation on which European leaders place their hopes of recovery. Even key achievements are compromised. For more than 40 years, European legislation has served to keep workplaces safe and healthy. Now, a European Commission confusing smart with antisocial regulation turns its back on the issue and breaks the Treaties to refuse transposing social partners' health and safety agreements into law. We demand that the European Parliament and Commission use their 2014-19 mandates to revive the ambition of building an economy that combines competitiveness with an inclusive European social model. To end the crisis, Europe needs to return to the creation of permanent, safe, and skilled employment that pays a living-wage at the very least. This requires a growth model that builds on Europe's strengths: a skilled workforce and a knowledge-intensive economy producing innovative quality goods and services.

A COMPREHENSIVE EU SERVICES POLICY

Services contribute in excess of 65% to both output and employment in the EU. The size of this industry illustrates that services fulfil essential functions in a modern society and a complex economy. Reviving sustainable growth and catering for a high quality of life in Europe therefore cannot succeed without targeted policies for the European services industry. Likewise, quality services are crucial prerequisites for mastering the challenges of demographic and climate change successfully. Consequently, the European Union needs a comprehensive and consistently implemented services policy that is based on two commitments:

- **A commitment to quality employment for quality services**

Given their high labour-intensity, a consistently high quality of services and innovation capacity in services depend on a proficient workforce enjoying decent working conditions.

A concern for skills and quality employment must therefore stand at the core of an EU service policy for quality- and innovation-driven growth. This requires social dialogue and worker involvement.

- **A commitment to fair and consistent regulation**

Regulation in Europe must be made consistent with the aim of developing a services industry that creates sustainable growth and quality employment. Sustainable growth and quality employment in services are a result of fair competition that encourages businesses to innovate, specialise, and increase productivity. This necessitates a new approach in the EU as can be seen in the single market for services: relying on deregulation, liberalisation, and privatisation alone fosters market failure, social dumping, and the emergence of oligopolies.

The European service industry must be regulated on the basis of thorough social and economic impact assessments which fully involve the social partners.

UNI Europa is committed to preparing viable proposals for an EU services policy that ensures a favourable long-term development of the European services industry. We encourage the European Parliament, Commission, and Council to join us in this debate. This manifesto highlights priority areas to be covered by such an EU services policy.

INVESTMENT INTO JOBS AND QUALITY SERVICES FOR ECONOMIC AND SOCIAL PROGRESS

Europe needs a large-scale investment programme of at least 2% of GDP annually over the coming years to break the vicious circle of austerity, disinvestment, and prolonged crisis. Such an investment plan must support the aim of developing a services industry that creates much needed sustainable growth and quality jobs. Social investments that serve to improve the situation of the most crisis-affected groups such as women, youth, migrants, and handicapped persons must be given adequate weight.

- **Invest in skills for quality and innovation in services**

Our changing society and economy constantly produce new challenges that need to be met with innovative, high quality service solutions. Investments into a skilled workforce that proves capable of providing these services are crucial to improve competitiveness and quality of life in Europe. Particular emphasis must be given to skills for social innovation. Such innovation processes must integrate employees' and consumers' interests in order to improve living and working conditions.

- **Invest in services infrastructure for a changing society and economy**

Services that cater for the needs of a changing society and resource-efficient economy rely on a modern services infrastructure. Investments into care facilities or 'green' ICT, for instance, must therefore be given priority. Additionally, addressing infrastructure needs of growing service sectors promises high returns in terms of growth and job creation. Building a European payment system for e-commerce is such an opportunity that must not be missed.

SOCIAL DIALOGUE FOR A STRONG SERVICES INDUSTRY

Social dialogue is an effective tool to establish and maintain the high quality of employment on which a strong and innovative services industry depends. Effective social dialogue must therefore be promoted, one that is open to all types of workers including the self-employed, part-timers, and posted workers. The EU must ensure adequate funding and support the creation of European sectoral social dialogue committees where they are currently lacking.

- **Support the effectiveness of social dialogue**

Sectoral social dialogue is instrumental in addressing challenges and problems for work in services in socially balanced ways. Social partners' expertise guarantees that sector-specific conditions are taken into due account in defining, for instance, strategies for age-friendly workplaces or health and safety provisions. Social dialogue agreements are therefore the most likely sources of proportional regulation and comply with the principle of subsidiarity. The EU must hence fulfil its legal role in transposing social dialogue agreements into legal acts on social partners' request.

- **Develop a strong European dimension to industrial relations**

The services industry is becoming genuinely European. The single market allows companies to turn multinational or to implement comprehensive outsourcing or off-shoring strategies. Industrial relations must be adapted to this new reality.

Concrete EU action is required to strengthen worker rights in company policies affecting workers in more than one country. In particular, this necessitates a mandatory European legal framework for worker involvement in the anticipation and management of change and restructuring.

WORKER RIGHTS AND REGULATION FOR QUALITY EMPLOYMENT INSTEAD OF PRECARIOUS WORK

Creating quality jobs in services is essential to fight unemployment and inequality in Europe. Yet, too many services workers suffer from low-pay, forced part-time, lacking social security, deficient health and safety arrangements, or work at unsocial hours. Especially vulnerable groups (e.g. youth, women, migrants) are affected and demand a European Union that pulls every lever to improve working conditions and fight precarious employment in services.

- **Strengthen collective bargaining and trade unions**

Empowering service workers and their trade unions to engage in collective bargaining and industrial action is the most effective tool to foster fair wages and quality employment. The EU must therefore respect and promote fundamental worker rights and ensure that all service workers, including the self-employed, can exercise them.

- **Effective employment protection legislation**

Fair and inclusive labour markets require consistent rules. Legal grey areas lead to precarious work such as bogus self-employment and unprotected posted workers. Such loopholes must be closed by means of unambiguous regulation including minimum standards of social protection. Host country legislation must apply to workers posted across borders.

Using social partners' expertise, in particular through European social partner agreements, is crucial to create a fraud-proof European labour market regime.

- **Ensuring adequate enforcement capacity**

Austerity has weakened Member States' law enforcement capacity which leads to a growth of the informal economy, especially in sectors such as cleaning and care. Well-financed and effective labour inspectorates are needed to stop this trend that hampers recovery.

A SINGLE EUROPEAN MARKET FOR QUALITY SERVICES

A quality- and innovation-oriented services industry must be embedded in a single market that encourages fair competition and produces convergence. Especially the services directive, though, epitomises a failed approach to single market integration that fosters social and wage dumping as well as precarious work. Such integration deteriorates working conditions in services and, as a corollary, services quality. Integration in the interest of consumers, workers, and society requires a more nuanced approach to single market (re-)regulation.

- **Strengthen social rights in the single market**

Single market integration must not undermine collective agreements and interfere with worker rights. The European trade union movement's proposal for a Social Progress Protocol offers clear guidance for correcting current imbalances between economic and social rights. The revised public procurement directive with its mandatory social clause is a first step into the right direction which now faces the test of consistent implementation.

- **Assure the quality and availability of services of general interest**

UNI Europa insists that the definition and provision of services of general interest is a matter for Member States. We reject in particular the planned liberalisation of the awarding of services concessions. Competition cannot be an end in itself. Past liberalisation exercises that have, for instance, deprived rural populations of satisfactory access to postal services illustrate this fact and must therefore be reversed.

SKILLS AND QUALIFICATIONS FOR QUALITY AND INNOVATION IN SERVICES

Quality services and successful innovation in services are a result of knowledgeable workers.

Addressing skills and qualifications needs is crucial for a strong services industry. This must be underpinned by a consistent European Qualifications Framework for the cross-border transferability of competencies. Related measures must be taken as a matter of urgency: The currently discussed youth guarantee schemes typically bring most participating youth into work in services. This emphasises the need to develop excellent vocational education and training (VET) policies in services.

- **Enhance cooperation for skills in services**

Services-specific skills, such as interactive or caring skills, are essential for the quality of many services. Nevertheless, their recognition as formal competencies is often lacking in national VET systems. European cooperation to mainstream best practices in this field is of utmost importance to address related skills needs. Social partners, for instance in the form of sector skills councils, can offer valuable guidance concerning most pressing challenges and adequate responses.

- **Assure access to lifelong learning in services**

Careers in services are becoming increasingly long. At the same time, skills needs are transforming at an unprecedented pace. Service workers therefore need an enforceable right to lifelong learning to enable them to develop individual competencies. This includes a right to paid training leave. Ensuring excellent lifelong learning in services is of particular importance: it is usually employment in services that (re-)integrates vulnerable groups into the labour market. The European Social Fund, in cooperation with social partners, can add further value by financing programmes supporting the employability of workers in cases of restructuring.

STRENGTHENING THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKERS AND CONSUMERS

A consistently high quality of services is of essential importance for a well-functioning economy and a liveable European society. Customers have a right to get good services. Yet, this right is meaningless unless employees do in fact work under conditions that allow them to provide quality services. The EU must therefore strengthen synergies between customer and worker rights.

- **Services standardisation for consumers and workers**

European services standardisation must adequately reflect the interdependence between working conditions and service quality. Standards that deteriorate working conditions are therefore not admissible. European standardisation agencies must be made fully accountable and involve social partners.

- **Eliminating trade-offs between workers' and customers' interests**

Performance management systems at company level, for instance in the form of variable pay schemes, may bully employees into maximising companies' profit instead of giving customers a good deal. To ensure that quality advice stands at the heart of the relationship between service workers and customers, the EU must support social partners in eradicating unreasonable sales pressure or take own legislative action.

GLOBALISATION AND INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES

The volume of international trade in services is growing, not least as a consequence of trade agreements that are negotiated and signed by the EU. Such agreements may have strong effects on working conditions and employment in services if they stipulate the removal of ‘trade barriers’ through liberalisation, deregulation, and privatisation measures.

The EU must defend the aim of creating quality employment in services, especially when negotiating the envisaged Transatlantic Trade and Investment Partnership and Trade in Services Agreement.

- **Refrain from compromising social progress in intransparent negotiations**

Trade negotiations must be conducted in a way that allows for comprehensive public scrutiny. Agreements stipulating liberalisation under WTO mode 4 (free movement of workers) without assuring the applicability of host country rules are unacceptable. We equally oppose further privatisation measures and liberalisation of services of general interest. The preservation of cultural diversity, as foreseen by the UNESCO convention of 20 October 2005, further demands that audiovisual media and cultural undertakings are exempted from trade deals.

- **Improve working conditions worldwide through international trade**

Trade agreements must contain social safeguard clauses and be used to promote decent work. For this reason, the EU must not conclude trade agreements with countries violating worker and trade union rights. Under no circumstances must trade agreements establish dispute settlement procedures that privilege investors’ interests over worker rights.

SERVICES RESEARCH FOR A SYSTEMATICALLY GOVERNED AND STRONG SERVICES INDUSTRY

A successful EU services policy for a quality- and innovation-centred services industry must be based on scientific evidence. This requires policy-oriented research programmes bringing together the various strands of excellent research, for instance, on working conditions, business models, or innovation in services.

- **Ensure adequate funding for services research**

Establishing the EU-level governance of services as a research theme is crucial for an evidence-based and successful EU services policy. Adequate funding for such necessarily transnational research must be made available under the new Horizon 2020 framework.

- **Improve the take-up of research results in services through stakeholder dialogue**

A robust development of the European services industry requires stronger ties between scientists, policy-makers, and social partners. EU funding for services research must hence be targeted specifically toward more effective stakeholder dialogue.

Following the broad lines set out in this manifesto gives the European Parliament and Commission the opportunity to embark on a viable path of social and economic recovery in Europe. Only a well-governed services industry can make full use of its potential for lifting Europe out of the current crisis and ensuring Europe’s future.

BIJLAGE VII

ETUCE

EUROPEAN TRADE UNION COMMITTEE FOR EDUCATION

EI EUROPEAN REGION

10 KEY MESSAGES FROM ETUCE ON WHAT IS NEEDED TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION IN EUROPE?

Adopted by ETUCE Committee on 23-24 October 2013

In light of the EI initiative Unite for Quality Education – Better Quality Education for a Better World and the 2012 ETUCE – EI European Region Conference, which clearly identified the need for further work on the impact of the crisis on teachers' working conditions and salaries, representatives of ETUCE member organisations convene for a special meeting in Brussels on 23 October 2013 to discuss about the question: **What is needed to improve the quality of education in Europe?**

Grounding quality education on the three pillars: *Quality Teaching, Quality Tools for Teaching and Learning and Quality Environments for Teaching and Learning*, the participants of this event agree on the following 10 key messages to be presented to the ETUCE Committee on 23-24 October 2013 for further debate and adoption.

1. QUALITY EDUCATION – A BASIC HUMAN RIGHT AND A PUBLIC GOOD

Quality education is a basic human right and a public good, and as such the governments in Europe are accountable and responsible for it. Article 26 of the Universal Declaration of Human Rights, states that "Everyone has the right to education," all levels of education, including early childhood, primary, lower and upper secondary education, vocational education and training, special needs education, higher and adult education.

ETUCE's vision of quality education for all pupils, students and adults in the European region, is not only defined in terms of learning outcomes, but also in terms of the full development of the individual and his/her contribution to a democratic society. The optimal allocation of resources as an investment into Europe's future is in the interest of the economy and society in Europe and therefore it is important to give high quality education to every child, regardless of the parents' wealth or background.

2. THE EUROPEAN TEACHER UNIONS' VISION OF QUALITY EDUCATION

With a view to promote the European teacher unions' vision of quality education and to support high quality education for all as one of the fundamental pillars of a just and democratic society, the ETUCE member organisations call for universal and free access to qualified teachers, modern teaching tools and resources and supportive and safe environments for teaching and learning that are gender sensitive and completely free of discrimination.

3. ACCESS TO QUALITY EDUCATION FOR ALL

Aiming at raising public awareness that access to quality public education is fundamental for every citizen the ETUCE member organisations confirm their support for the EI initiative Unite for Quality Education to engage in united action for quality education as well as quality initial teacher training and continuous professional development.

4. FINANCING PUBLIC EDUCATION

In the context of the current austerity policies implemented by some governments that were partly triggered by the economic crisis and imposed by the Troika, the ETUCE member organisations reject the 2 effects of those policies that are determined by political ideologies and are hostile to public provision of education.

The ETUCE member organisations condemn the increasing privatisation of potentially profitable education services by free enterprise interests which jeopardize public provision for education. ETUCE and its member organisations therefore call for a public education that is free of charge.

5. EQUAL OPPORTUNITY AND SOCIAL MOBILITY

Quality education should be provided equitably on a not-for-profit basis. Governments have the responsibility to ensure adequate resources for universally accessible education through fair and progressive taxation. The importance of global tax justice is not limited to strengthening public education budgets; it is also necessary for greater equality of opportunity and social mobility.

6. QUALITY TEACHER TRAINING

Affirming the vital role of teachers and unions in quality education, the ETUCE member organisations reinforce the commitment of teachers and their unions to take the lead in fighting for access and quality for all students and reclaiming education for the public benefit. Teachers are the most important educational professional resource for students and a critical determinant of educational quality; therefore their contributions and status need to be recognised adequately. Teachers must be treated as respected professionals and given the high quality initial education and continuous professional development that they need.

7. ATTRACTIVENESS OF THE TEACHING PROFESSION

Ensuring highly qualified and motivated teaching staff is key to building quality within education systems. Consequently, ETUCE and its member organisations advocate for the recognition and protection of teachers' rights, recognising their professional perspective in governance and the need for fair working conditions and adequate wages, benefits and fair pensions, for both women and men, access to training and continuous professional development, appropriate teaching and learning resources and healthy and safe working environments. These are the pre-requisites that will help to make the teaching profession more attractive and encourage more people to take up a teaching career.

8. TEACHER UNIONS AND SOCIAL DIALOGUE INSTRUMENTS

Recognising social dialogue as a driving force for successful economic and social reform, the ETUCE member organisations emphasise the potential of trade unions to raise awareness of the consequences of economic and social change in social systems, education and labour markets. Teacher unions play a key role in reasserting the necessary conditions that will stimulate job creation, notably by facilitating economic recovery and labour market and social inclusion. It is therefore of utmost importance that governments and employers ensure a labour market environment for teacher unions to operate freely and independently.

9. INVOLVEMENT OF TEACHER UNIONS IN DECISIONS REGARDING DIRECTLY AND INDIRECTLY THE EDUCATION SECTOR

Involving teacher unions in the elaboration and implementation of policies affecting directly or indirectly education is essential with the view of taking into account their position. Hence, the ETUCE member organisations request that social partner consultations at national, regional and education institutional level should be timely, meaningful and systematic, allowing the necessary analysis and proposals and fitting within decision making processes. It is of particular importance to foster social dialogue at local level that involves both teachers and school leadership.

10. COHERENT SOCIAL PARTNER CONSULTATION THAT AIMS AT ECONOMIC AND SOCIAL PROGRESS

Calling for a coherent and respectful process of consultation of national and/or European social partners by governments at national level, and with the Commission, Council and Parliament at European level, the ETUCE member organisations request that the social dimension of the European Monetary Union should contribute to economic and social progress in the EU. Acknowledging the importance of education as a priority lever for progress, policies should therefore be designed to be conducive to economic and social progress.

BIJLAGE VIII

VERKLARENDE BEGRIPPENLIJST

Begrotingspact/begrotingsverdrag: Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en governance in de Economische en Monetaire Unie (in het Engels 'fiscal compact'). Engeland en Tsjechië doen niet mee. Doel is om de begrotingsdiscipline te versterken door middel van meer automatische sancties en een strikter toezicht, en met name door de invoering van de begrotingsevenwichtregel (zogenoemde gulden of gouden regel). Concreet zou een begroting in evenwicht moeten zijn of een overschot moeten vertonen, met hoogstens een tekort van 0,5% van het BBP. Zodra daarvan afgeweken wordt, moet een automatische procedure in gang treden, vastgelegd in de wet of grondwet. De lidstaten kunnen een andere lidstaat voor het Europees Hof van Justitie dagen, dat een bindende uitspraak doet. Als de nationale staatsschuld hoger is dan 60% van het BBP, moet deze afgebouwd worden naar rato van 1/20e per jaar. Ondertekening van het Begrotingsverdrag is een voorwaarde voor eurolanden om een beroep te kunnen doen op het ESM.

Economische en Monetaire Unie (EMU): bestaat uit 17 lidstaten van de Europese Unie die allemaal de euro als betaalmiddel hebben. De Europese Centrale Bank (ECB) bepaalt het monetair beleid van de EMU. De EMU-lidstaten (eurolanden) werken op economisch en monetair gebied nauw samen. De lidstaten zijn zelf verantwoordelijk voor een goed nationaal economisch beleid. Maar ze stemmen hun beleid wel op elkaar af. Ook voeren de lidstaten een gezamenlijk budgettair beleid, met onder meer *afspraken over de maximale hoogte van de rente en de staatsschuld*. De schulden-crisis heeft aangetoond dat *vroegtijdige controle op het financieel-economische beleid van de eurolanden* noodzakelijk is. Landen die aanbevelingen van de Europese Commissie niet opvolgen, kunnen zelfs te maken krijgen met (financiële) sancties.

Erasmus Programma: Het Erasmus programma is een in 1987 opgericht programma voor het stimuleren van hoger onderwijs in de EU. Het Erasmus programma maakt onderdeel uit van het zogenaamde Leven Lang Leren Programma wat weer onder het SOCRATES programma valt.

Het doel van het Erasmus programma is het stimuleren van uitwisseling tussen studenten voor studie of stage.

(Herzien) ESH: het Europees Sociaal Handvest is een internationaal mensenrechtenverdrag met de meer sociale grondrechten. Het verdrag stamt uit 1961, maar is in 1996 herzien (vandaar herzien ESH). De meeste artikelen zijn geformuleerd als aanbeveling of streefdoel en minder als afdwingbaar recht.

ESM Verdrag: Het European Stability Mechanism (ESM) is een permanent financieel noodfonds dat leningen verstrekt aan Eurolanden die in financiële problemen verkeren. Het uiteindelijke doel van deze steun is het bewaken van de economische en financiële stabiliteit van de EU (en de euro). Dit permanente noodfonds is de opvolger van het *tijdelijk* noodfonds, de EFSF. Het ESM opereert op basis van het ESM Verdrag tussen de 17 Eurolanden uit 2011. Op basis van voortschrijdend inzicht is het gewijzigd en opnieuw getekend door de Eurolanden op 2 februari 2012. ESM Verdrag staat naast de Verdragen van de Europese Unie (VEU en VWEU). Besluiten worden genomen door de Raad van Gouverneurs (de ministers van Financiën van de eurolanden).

Europees economisch bestuur: Europees economisch bestuur vóór de eurocrisis vond plaats op basis van het Verdrag van Maastricht (1992) en op basis van het Stabiliteits- en Groeipact (1997). Onder druk van de eurocrisis hebben Europese leiders getracht het financieel-economisch bestuur in de EU een meer solide grondslag te geven. Zowel inhoudelijk als procedureel en institutioneel. Daartoe hebben zij de volgende maatregelen genomen: Europees Semester;

'Wetgevend pakket' of '*Six pack*' (+ *Two pack*); *Europluspact*; Begrotingsverdrag. Deze maatregelen vormen tezamen het Europees economisch bestuur (economic governance).

Europees semester: Sinds de eurocrisis hebben landen afgesproken om nationale begrotingen en economieën Europees af te stemmen. Met behulp van het zogeheten Europees semester coördineert de EU het sociaaleconomisch beleid en het begrotingsbeleid van landen. In het begin van ieder kalenderjaar stelt de **Europese Commissie** speerpunten vast voor het economisch beleid in de zogenaamde jaarlijkse groeianalyse. De Europese staatshoofden en regeringsleiders bespreken deze jaarlijkse groeianalyse in de Raad. Nadat zij hun akkoord hebben gegeven staan de Europese prioriteiten voor het economisch beleid vast. Vervolgens is het de beurt aan nationale regeringen om de prioriteiten die zijn afgesproken op Europees niveau, om te zetten in nationale plannen. Iedere lidstaat (behalve de landen die een Memorandum van Overeenstemming hebben moeten afsluiten in ruil voor financiële steun) moet in mei twee documenten overhandigen aan de Europese Commissie: een nationaal hervormingsplan (NHP) op basis van de **EU2020-strategie**, en een nationaal stabiliteitsprogramma op basis van het verzwaarde **Stabiliteits- en Groeipact**. Op basis van deze rapportages en de eigen jaarlijkse groeianalyse beoordeelt de Europese Commissie de prestaties van de lidstaten. De Europese Commissie kan besluiten om op specifieke onderwerpen een officiële aanbeveling te geven. In de tweede helft van het kalenderjaar volgt het nationale semester. De sturing zoals die op Europees niveau is vastgesteld, moet dan in praktijk worden gebracht.

Europese Raad: instelling van de EU, bestaande uit de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten, een voorzitter en de voorzitter van de Europese Commissie. De Europese Raad heeft tot taak om de algemene politieke beleidslijnen en prioriteiten van de EU te bepalen.

Eurotop: de informele instelling die bestaat uit de staatshoofden en regeringsleiders van de eurolanden. In 2008 vond de eerste bijeenkomst van de regeringsleiders van de eurolanden plaats om de wereldwijde financiële crisis te bespreken. In mei 2010 traden de regeringsleiders van de eurolanden voor het eerst gezamenlijk op en namen tijdens een aparte bijeenkomst besluiten.

Euroverdrag, EuroPlusPact: Verdrag dat ook wel 'Concurrentiepak' genoemd wordt, omdat het voorstel er vooral op is gericht om de Europese economie concurrerender te maken. In maart 2011 aangenomen door de staatshoofden en regeringsleiders van de eurozone, onder de aangepaste naam 'Europact'. Toen ook de niet-eurolanden Denemarken, Polen, Letland, Litouwen, Bulgarije en Roemenië zich bij het pact aansloten werd het 'Euro Plus Pact' genoemd.

Eurozone: de groep van 17 lidstaten die tezamen de EMU vormen.

EVRM: Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden is een internationaal verdrag waarin de mensenrechten en burgerrechten zijn beschermd. Het verdrag is opgesteld in **1950** in navolging van de **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens**.

Interne markt: De gemeenschappelijke markt met vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen.

Vrij verkeer van goederen: Sinds het Verdrag van Maastricht (1992) worden goederen bij het overschrijden van de binnengrenzen van de EU niet meer aan controles onderworpen en vormt de EU één enkel grondgebied.

Vrij verkeer van personen: Bewoners van de EU mogen zonder restricties reizen in andere lidstaten. Dit geldt ook voor bewoners van Liechtenstein, Noorwegen en IJsland. Zelfstandige ondernemers kunnen zich vrij vestigen in alle lidstaten.

Vrij verkeer van diensten: Het vrij verkeer van diensten vindt zijn oorsprong in het eerste EU-verdrag uit 1957.

Sindsdien is het bewaard gebleven en uitgebreid. In de Dienstenrichtlijn is opgenomen dat iedere EU-burger overal zijn diensten mag aanbieden, maar voor nieuwe lidstaten gelden restricties.

Vrij verkeer van kapitaal: sinds 1988 werden hierover afspraken gemaakt.

Het vrije verkeer kan soms belemmerd worden door acties van andere partijen dan de Europese lidstaten. Binnen de EU is men het erover eens dat de lidstaten verplicht zijn doeltreffend op te treden tegen verstoringen van het vrije verkeer. In de uitspraken Viking en Laval oordeelde het Hof van Justitie over een klacht van een bedrijf dat zich direct (dus zonder tussenkomst van een lidstaat) beriep op beperking van zijn recht op vrij verkeer.

De interne markt is een van de grootste verwezenlijkingen van de EU. Sommige economische sectoren (onder andere de openbare diensten) worden nog steeds door de nationale wetgeving geregeld. De lidstaten zijn nog steeds grotendeels bevoegd voor belastingen en sociale voorzieningen.

Jaarlijkse groeianalyse (in het Engels: Annual Growth Survey, AGS): In dit document analyseert de Europese Commissie de economische situatie en geeft de Europese Commissie aan wat de belangrijkste economische uitdagingen zijn en legt zij de algemene beleidsuitgangspunten voor het komende jaar neer.

Mededingingsbeleid: overheidsbeleid gericht op het instandhouden van gezonde concurrentie. De NMa (Nederlandse Mededingingsautoriteit) houdt toezicht op de concurrentieverhoudingen in Nederland. Ook op EU-niveau is er een mededingingsbeleid. Daarbij is er een verbod op alle concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemingen en van misbruik van een economische machtspositie voor zover dit de onderlinge handel tussen de lidstaten ongunstig beïnvloed.

Memorandum van overeenstemming: Als een lidstaat verzoekt om financiële bijstand dan zal de lidstaat samen met de Europese Commissie, in overleg met de ECB en steeds als dit mogelijk is samen met het IMF een memorandum van overeenstemming moeten opstellen. In dit memorandum van overeenstemming worden voorwaarden verbonden aan de financiële steun. Deze voorwaarden zijn zeer gedetailleerd en specifiek van aard. Het uitkeren van tranches van leningen is afhankelijk van de naleving van het Memorandum van overeenstemming.

Nationaal hervormingsplan (NHP): rapportage waarin de lidstaat uitlegt hoe zij vooruitgang denken te gaan boeken op het vlak van werkgelegenheid, armoedebestrijding, onderwijs, innovatie en klimaatbeleid, zoals vastgelegd in de EU2020-strategie.

Nationaal stabiliteitsprogramma (NSP): rapportage waarin de lidstaat aangeeft hoe de overheidsfinanciën binnen de Europese normen van het **Stabiliteits- en Groeipact** kunnen blijven.

(Europese) richtlijn: hoewel de term lijkt te duiden op een ‘aanbeveling’ is een Europese richtlijn een vorm van dwingende regelgeving; stelt verplichte doelstellingen vast die de EU-landen moeten bereiken, maar ze mogen zelf kiezen met welke nationale instrumenten ze die willen bereiken (bijvoorbeeld wet of cao). Richtlijnen kunnen tot één, meerdere of alle EU-landen gericht zijn. De beginselen uit de richtlijn hebben voor de burgers pas gevolgen nadat de nationale wetgever zijn wetgeving met omzettingswetgeving heeft aangepast. Elke richtlijn vermeldt een termijn waarbinnen de omzetting in nationaal recht moet gebeuren. Deze termijn geeft de EU-landen de nodige tijd om de nationale omstandigheden in aanmerking te nemen. Richtlijnen worden gebruikt om de nationale wetgeving te harmoniseren, met name voor de interne markt.

Six pack Europees economisch bestuur: In 2010 heeft de Europese Commissie een pakket van zes wetgevingsvoorstellen voorgesteld (vandaar *Six pack*) ter versterking van het Stabiliteits- en groeipact. Het pakket bevat de volgende zes punten: bevordering van verstandig begrotingsbeleid door de EU-lidstaten; versterking van de controlemogelijkheden op het begrotingsbeleid van de EU-lidstaten; de mogelijkheid van het opleggen van (automatische) sancties aan EU-lidstaten bij overtreding van de bepalingen van het Stabiliteits- en Groeipact; nieuwe voorschriften waaraan de nationale begrotingskaders moeten voldoen; versterking van de controlemogelijkheden op macro-economische onevenwichtigheden tussen de EU-lidstaten; de mogelijkheid van het opleggen van sancties aan EU-lidstaten waar bij herhaling macro-economische onevenwichtigheden zijn vastgesteld.

Stabiliteits- en Groeipact: Pact uit 1997 dat het begrotingstoezicht van het *Verdrag van Maastricht* aanscherpte en forse sancties zette op 'buitensporige tekorten' in Eurolanden van meer dan 3% BBP. In 2005 werd het Pact versoepeld, maar met het sixpack Europees economisch bestuur (*economic governance*) uit 2011 is het Stabiliteits en Groeipact weer aangescherpt.

Two pack Europees economisch bestuur: Het *Two pack* is een pakket van twee verordeningen ter versterking van de afdwingbaarheid van het Europees economisch bestuur van de eurozone. De verordeningen geven de Europese Commissie nog meer bevoegdheden om nationale begrotingen te controleren dan het al heeft onder het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en het *Six pack* Europees economisch bestuur en ook kunnen lidstaten die nog geen noodsteun aangevraagd hebben maar wel in zware problemen verkeren onder versterkt Europees toezicht geplaatst worden.

COLOFON

Deze FNV Europavisie is tot stand gekomen onder redactie van Marjolijn Bulk, Sascha Meijer en Catelene Passchier.
Met dank aan de leden van de Commissie Internationale Zaken van het FNV Ledenparlement.

Uitgave Stichting FNV pers

Productie FNV Marketing en Communicatie

Eindredactie Jan Bos

Vormgeving Bataafsche Teeken Maatschappij, Rotterdam

Opmaak Paula Aelberts

Druk MultiCopy, Amsterdam

